

จิกฤตการณ์ข้าวแห่งเอเชีย ค.ศ. 2008: ผู้หญิง ความมั่นคง ทางด้านอาหาร และการพัฒนา¹

สุกฤษฎา จักรปิง²

¹ บทความชิ้นนี้ได้นำข้อมูลบางส่วนจากผลงานภาษาอังกฤษที่ได้ไปนำเสนอในงาน the First International Conference of the Asia-Pacific Society of Agricultural and Food Ethics (APSAFE 2013) ระหว่างวันที่ 28-30 พฤศจิกายน 2013 ณ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มาประกอบการเขียนงานชิ้นนี้

² อาจารย์ประจำวิทยาลัยสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

บทคัดย่อ

การพุ่งพรวดของราคาข้าวอย่างที่ไม่เคยปรากฏมาก่อนในท้องตลาดในปี ค.ศ. 2008 ได้สร้างความระส่ำระสายตลอดจนส่งผลกระทบต่ออย่างรุนแรงและเฉียบพลันต่อความมั่นคงทางอาหารโดยรวมของโลกและของเอเชีย โดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อกลุ่มคนยากจนและกลุ่มคนที่ไม่มีความมั่นคงทางอาหารอยู่เป็นทุนเดิมมาก่อนแล้ว นั่นคือ กลุ่มผู้หญิง ระบบปีตาธิปไตยซึ่งฝังลึกในบรรทัดฐานทางวัฒนธรรมของเกือบทุกภาคส่วนของภูมิภาคเอเชียมาอย่างยาวนานนับปี ได้เปิดโอกาสให้ผู้ชายในฐานะหัวหน้าครอบครัวมีอำนาจการตัดสินใจในการจัดสรรทรัพยากรอาหาร ทั้ง ๆ ที่ในความจริงแล้วภาระของการเป็นผู้ดูแลและสถาปนาความสุขสมบูรณ์ของครอบครัวนั้นมักตกอยู่บนบ่าทั้งสองข้างของผู้หญิงเป็นปฐมอยู่แล้ว แต่ทั้งนี้พวกเขา กลับแทบไม่ได้รับการอนุญาตให้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจในประเด็นการแจกจ่ายและการจัดการอาหารให้กับสมาชิกในครอบครัวและชุมชนของพวกเขาในยามวิกฤติแต่อย่างใด

ด้วยเหตุนี้บทความงานวิจัยชิ้นนี้จึงมุ่งสร้างความเข้าใจในเชิงเพศสถานะต่อความมั่นคงทางอาหารแห่งเอเชียในปี ค.ศ. 2008 โดยพยายามชี้ให้เห็นความเสี่ยงของผู้หญิงในวิกฤติการณ์ข้าว ตลอดจนนำเสนอข้อโต้แย้งที่ว่า การเพิกเฉยและมองไม่เห็นบทบาทความสำคัญของผู้หญิงในการผลิตและบริหารจัดการข้าวได้นำไปสู่ความไม่เท่าเทียมในอำนาจการตัดสินใจต่อประเด็นการบริหารจัดการข้าวในครัวเรือนและนำไปสู่การลดทอนอำนาจของผู้หญิงในการสถาปนาความมั่นคงทางอาหารของชุมชนวงกว้างในที่สุด

คำสำคัญ: ผู้หญิง, เพศสถานะ, ปีตาธิปไตย, ความสัมพันธ์เชิงอำนาจด้านเพศสถานะ, ความมั่นคงทางอาหาร

Abstract

Unprecedented soaring rice prices in 2008 have lead to a precarious food security situation in Asia and consequentially hurt millions all over the world especially the poor and the food insecure the women. The patriarchal system deeply entrenched over years in cultural norms in most part of Asia endows men, as head of the household, the right to unilaterally make decisions for the entire family. Ironically, the task of care-taking of the family falls exclusively on women's shoulders even though they are barely allowed to make any decision on food distributing decision and management nor get any access to social benefits in times of trouble.

This paper, therefore, is aimed to provide some gendered understanding of the contemporary world of food security in light of the 2008 rice crisis. Its initial attempt is to shed light on the awareness of gender vulnerabilities of women in time of the rice crisis. The paper argues that the failure to recognize women's crucial role in rice production and management leads to an unequal decision-making power within the household and diminishing women's actual power in securing the household food security.

Keywords: women, gender, patriarchy, gender power relations, food security

บทนำ

ความมั่นคงทางด้านอาหาร (food security) ของมนุษย์และสังคม นั้นพึ่งพาบทบาทนำและศักยภาพของผู้หญิงเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้หญิงในกลุ่มประเทศกำลังพัฒนาเช่น ผู้หญิงในแถบเอเชีย แอฟริกา และอเมริกากลาง ล้วนมีบทบาทสูงในการเฝ้าระวังและดูแลแก้ไขปัญหาการขาดแคลนอาหารหรือสภาวะอดอยาก (famine) ให้กับครอบครัวและชุมชนของพวกเขา ทั้งนี้เพราะอัตลักษณ์ตัวตน (identity) อำนาจ (power) ตลอดจนการเสริมพลังอำนาจ (empowerment) ของผู้หญิงในประเทศกำลังพัฒนา ล้วนเชื่อมโยงอย่างแน่นเหนียวกับบทบาทและความรับผิดชอบของผู้หญิงทางด้าน การผลิต การตระเตรียมจัดหาอาหาร การแจกจ่ายและการจัดการอาหารให้กับสมาชิกในครอบครัวและชุมชนของพวกเขา (Sparkes, 2007, น. 223)

บทบาทและหน้าที่ของผู้หญิงในการดูแลและสถาปนาความมั่นคงทางอาหารให้แก่ครัวเรือนและสังคมชุมชนของตนข้างต้นนั้นถูกถ่ายทอดและสะท้อนออกมาอย่างชัดเจนในเชิงอัตลักษณ์ตัวตน บทบาทและหน้าที่ของการเป็นแม่และเป็นภรรยาของผู้หญิงนั่นเอง โดยเฉพาะในกรณีผู้หญิงเอเชียที่อัตลักษณ์ตัวตน บทบาทและหน้าที่ของพวกเธอนั้นเชื่อมโยงอยู่กับการเป็นแม่ ผู้ให้ชีวิตและการเป็นภรรยาผู้ดูแลสามีและครอบครัวให้มีความสุขสมบูรณ์ ซึ่งมีการปฏิบัติกันอยู่ในสังคมต่าง ๆ ทั่วทั้งภูมิภาค ไม่ว่าจะเป็นสังคมชาวทิเบต จีน มองโกเลีย ญี่ปุ่น เกาหลี ชวา พม่า ลาว ไทย บังกลาเทศ อินเดีย เนปาลและอื่น ๆ ก็จะได้เห็นอย่างเด่นชัดถึงอัตลักษณ์และบทบาทของผู้หญิงเอเชียแห่งการเป็นแม่และเป็นภรรยาในการรักษาและสืบทอดชีวิตของผู้คนและชุมชนผ่านทางการผลิต การตระเตรียม การควบคุม และการจ่ายแจกข้าว ตลอดจนฉันทปฏิบัติต่าง ๆ ต่อสมาชิกทุกคนในครัวเรือนและชุมชน (Quisumbing et. al., 2008, น. 1) ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า ความมั่นคงทาง

ด้านอาหารในเอเชียจึงตกอยู่ในมือของผู้หญิงเอเชียและบทบาทการเป็นแม่และภรรยาของพวกเธอในการบริหารจัดการข้าวหรือธัญพืชอาหารหลักต่อสมาชิกทุกคนในครัวเรือนและชุมชน

ทว่าบทบาทและหน้าที่ความสำคัญดังกล่าวของผู้หญิงเอเชียได้ถูกทำลายและสั่นคลอนอย่างรุนแรงจากวิกฤตการณ์ที่รู้จักกันดีในนาม “วิกฤติการณ์ข้าวแห่งเอเชียในปี ค.ศ. 2008” (The 2008 Asia’s Rice Crisis) วิกฤติการณ์ข้าวแห่งภูมิภาคเอเชียในปี ค.ศ. 2008 ดังกล่าวนั้นถือเป็นวิกฤติการณ์ทางอาหารที่ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงและเสถียรภาพของผู้คนในภูมิภาคเอเชียอย่างรุนแรงที่สุดครั้งหนึ่งในประวัติศาสตร์แห่งความทรงจำร่วมสมัย (Slayton, 2009, น. 3-4) วิกฤติการณ์ความไม่มั่นคงทางอาหารที่เกิดขึ้นในเอเชียในช่วงปี ค.ศ. 2008 นี้ ซึ่งต่อไปบทความวิจัยชิ้นนี้จะระบุให้ชัดเจนลงไปว่า “วิกฤตการณ์ข้าวแห่งเอเชียในปี ค.ศ. 2008” (The 2008 Asia’s Rice Crisis) นั้นก่อกำเนิดเกิดขึ้นมาจากการเพิ่มขึ้นแบบก้าวกระโดดของราคาข้าวในท้องตลาดในช่วงเวลาไม่ถึง 5 เดือน นับตั้งแต่เดือนมกราคมจนถึงเดือนเมษายนของปี ค.ศ. 2008 จากเดิมข้าวขายในราคาตันละ 385 ดอลลาร์สหรัฐในเดือนมกราคมมาเป็นราคาตันละ 873 ดอลลาร์สหรัฐในเดือนพฤษภาคมในปี ค.ศ. 2008 (Sekhar 2008, น. 13-15) ซึ่งการก้าวกระโดดของราคาข้าวในตลาดซื้อขายภายในระยะเวลาสั้น ๆ เพียง 5 เดือนเช่นนี้ ไม่เคยปรากฏขึ้นมาก่อนในประวัติศาสตร์การค้าข้าวในร่วมสมัยปัจจุบันและปรากฏการณ์ดังกล่าวได้สร้างความระส่ำระสาย ตลอดจนส่งผลกระทบต่ออย่างรุนแรงและเฉียบพลันต่อความมั่นคงทางอาหารของโลกโดยรวมและโดยเฉพาะในส่วนภูมิภาค (เอเชีย) ที่ต้องอาศัยพึ่งพาข้าวในฐานะธัญพืชอาหารหลักในการบริโภค (Weerahewa and Rajmohan, 2009, น. 1)

ราคาข้าวที่พุ่งพรวดแบบก้าวกระโดดในท้องตลาดของประเทศต่าง ๆ ในเอเชียไม่ว่าจะที่กรุงมะนิลา ประเทศฟิลิปปินส์ จนถึง กัลกัตตา

ประเทศอินเดียนั้นส่งผลกระทบต่ออย่างรุนแรงเป็นลูกโซ่ต่อกลุ่มคนนับล้านในเอเชีย โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มคนยากจนและกลุ่มคนที่ไม่มีความมั่นคงทางอาหารอยู่เป็นทุนเดิมมาก่อนแล้ว นั่นคือ กลุ่มผู้หญิงและเด็ก (Karl, 2009, น. 1) Kent Helmers ผู้อำนวยการการวิจัยทางด้านสังคมศาสตร์แห่งสถาบันวิจัยอินโดจีน (Indochina research) ได้แสดงความเห็นที่พ้องกันและถึงกับกล่าวซ้ำให้เห็นภาพความรุนแรงของสถานการณ์ดังกล่าวที่มีต่อกลุ่มผู้หญิงในเอเชียด้วยถ้อยคำที่ว่า ผลกระทบของวิกฤติการณ์ราคาข้าวในปี ค.ศ. 2008 ที่ส่งผลกระทบต่อผู้หญิงเอเชียอย่างรุนแรงนี้ไม่ต่างอะไรจาก “สึนามิเงียบ” (silent Tsunami) ที่คร่าชีวิตผู้หญิงที่ยากจนแห่งเอเชียและที่สำคัญได้ทำลายวิถีชีวิตของผู้หญิงแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Helmers, 2008, น. 1)

โดยนัยยะหนึ่งนั้น ความเชื่อมโยงในเชิงอัตลักษณ์และบทบาทแห่งการเป็นแม่และภรรยาของผู้หญิงเอเชียนั้นได้ส่งผลต่อการกำหนดบทบาทนำของพวกเธอให้เป็นผู้ดูแลและรักษาเสถียรภาพความมั่นคงทางอาหารให้เกิดขึ้นแก่ครอบครัวและชุมชนที่ตนอาศัยอยู่ จนอาจกล่าวได้ว่าผู้หญิงเอเชียนั้นมีอำนาจ (power) ในการ “ให้” และ “กำหนด” ชีวิตแก่ผู้คน แต่อีกนัยยะหนึ่งภายใต้ระบอบปิตาธิปไตย (patriarchy) ที่พวกเธอต้องเผชิญหน้าอยู่ทุกเมื่อเชื่อวัน ก็ได้รื้อรอนอำนาจบทบาทนำในการตัดสินใจในเรื่องการจัดการอาหารของครอบครัวตลอดจนการมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นในประเด็นความมั่นคงทางด้านอาหารของชุมชนและของประเทศบนพื้นที่สาธารณะ (Holmes et. Al, 2009, น.10) การรื้อรอนทางอำนาจทางสังคม-วัฒนธรรมเหล่านี้ส่งผลต่อการขาดหายไปของเสียง (voice) และความสามารถในการปฏิบัติกระทำ ของผู้หญิงในระดับครัวเรือนและในระดับนโยบายอาหารและในการรับรู้ ตัดสินใจในเรื่องข้าวบนพื้นที่สาธารณะเช่นนโยบายการค้าข้าวของรัฐบาลของในระดับนานาชาติอย่างชัดเจน (Ratcliffe, 2012) ด้วยเหตุนี้บทความงานวิจัยชิ้นนี้จึงมุ่งทำความเข้าใจในประเด็นความสัมพันธ์

เชื่อมโยงระหว่างความมั่นคงทางอาหาร และอัตลักษณ์ตัวตนตลอดจน บทบาทและหน้าที่ของผู้หญิงเอเชียในการเป็นผู้ดูแลและรักษาเสถียรภาพ ความมั่นคงทางอาหารให้เกิดขึ้นแก่ครอบครัวและชุมชนที่พวกเขาอาศัยอยู่ ทั้งนี้จะศึกษาความสัมพันธ์เชิงอำนาจด้านเพศสถานะระหว่างผู้หญิงและ ผู้ชายในสังคมเอเชีย³ (gender power relations) ที่ซ้อนทับกับองค์ประกอบ ทางสังคมอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นชนชั้น ผิวดสี ชาติพันธุ์ วรรณะและอื่น ๆ ที่มี ต่อวิกฤตการณ์ข้าวแห่งเอเชียในปี ค.ศ. 2008 เป็นหลัก โดยมีจุดมุ่งหมาย เบื้องต้นเพื่อที่จะกระตุ้นเตือนให้เห็นถึงความเป็นจริงของวิกฤตการณ์ข้าว หรือวิกฤตการณ์อาหารนั้นล้วนสะท้อน “ปรากฏการณ์ทางด้านเพศสถานะ” (gendered phenomena) หรือหากกล่าวให้ละเอียด คือ เป็นปรากฏการณ์ ที่ส่งผลกระทบต่อเพศหญิงและเพศชายแตกต่างกัน ทั้งนี้สืบเนื่องจากการ นิยามและการประกอบสร้างความเป็นเพศ (gender construction) ซึ่งเป็น ผลมาจากบริบททางสังคมวัฒนธรรมที่แตกต่างกันในการประกอบสร้าง อัตลักษณ์และความเป็นหญิงและชายในแต่ละสังคม จนนำไปสู่ความแตกต่าง ระหว่างอำนาจและความสามารถปฏิบัติกระทำที่แตกต่างกันที่ติดตามมา ของทั้งสองเพศ จนผู้หญิงเป็นกลุ่มคนที่ได้รับประสบการณ์ตลอดจนได้รับ ผลกระทบเกี่ยวกับวิกฤตการณ์ทางข้าว อาหารแตกต่างจากผู้ชาย

ด้วยเหตุนี้บทความการศึกษาชิ้นนี้จึงมีข้อโต้แย้งประการแรก ว่า 1) ความไม่มั่นคงทางอาหารนั้นที่จริงแล้วเป็นปัญหาทางด้านสังคม – วัฒนธรรม (socio-cultural based problem) หรือ อีกนัยยะหนึ่ง คือ เป็น ปัญหาเชิงเศรษฐกิจ (economic problem) ที่ ระบบ ระบบอบและระเบียบการ บริหารจัดการทรัพยากรของสังคมนั้นกระทำไปอย่างไรประสิทธิภาพหรือ

³ อนึ่งผู้วิจัยตระหนักดีถึงขอบเขตความสลับซับซ้อนของของคำว่า “ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ด้านเพศสถานะ”ว่าไม่ใช่แค่เรื่องระหว่างเพศหญิง-ชายเท่านั้น หากรวมถึงความหลากหลาย ทางเพศอื่น ๆ ด้วย แต่ด้วยความจำกัดของประเด็นการศึกษาจึงจะนิยามคร่าว ๆ ว่าเป็น เรื่องระหว่างสองเพศข้างต้นเท่านั้น

ล้มเหลวลงอย่างสิ้นเชิง ทั้งนี้จากข้อโต้แย้งข้อแรกได้นำไปสู่ข้อโต้แย้งประการที่สอง คือ 2) ความล้มเหลวของการบริหารจัดการทรัพยากรทางสังคมนั้นมีต้นกำเนิดมาจาก การลดทอน เพิกเฉยและมองไม่เห็นคุณค่าของนัยยะความสำคัญและการเชื่อมโยงทางด้านอัตลักษณ์ตัวตน บทบาทตลอดจนหน้าที่ของผู้หญิง (เอเชีย) ในฐานะผู้ผลิต ผู้ควบคุม ผู้แจกจ่ายข้าว อาหาร ซึ่งเป็นรากฐานอันสำคัญต่อของความสมบูรณ์พันธุ์พันธุ์พันธุ์แห่งครัวเรือนและชุมชนสังคมวงกว้าง ซึ่งข้อโต้แย้งประการสุดท้ายคือ 3) การลดทอน เพิกเฉยและมองไม่เห็นคุณค่าของนัยยะความสำคัญและการเชื่อมโยงดังกล่าวได้นำไปสู่การทำลายอำนาจ และความสามารถในการปฏิบัติกระทำ ในการสถาปนาความมั่นคงทางอาหารแก่คนในครอบครัวและชุมชนแห่งภูมิภาคเอเชียในที่สุด

ด้วยเหตุนี้บทบาทความนี้จึงบูรณาการแนวความคิดว่าด้วย “สิทธิการเข้าถึงทรัพยากรในยามอดอยากและข้าวยากหามากแพง” (Entitlement Approach to Famine) ของ Amartya Sen (1991) มาใช้เป็นกรอบแนวทางการวิเคราะห์ “ปรากฏการณ์ทางด้านเพศสถานะ” ข้างต้นดังกล่าว ผู้ศึกษาวิจัยเห็นคุณค่าของการของแนวคิด “สิทธิการเข้าถึงทรัพยากรในยามอดอยากและข้าวยากหามากแพง” ของ Sen นักวิชาการสายเศรษฐศาสตร์พัฒนา ซึ่งมีจุดแข็งคือการเน้นบริบททางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองจำเพาะของแต่ละสังคมวัฒนธรรมที่มีต่อการลดทอนสิทธิการเข้าถึงอำนาจและความสามารถปฏิบัติกระทำของกลุ่มคนบางกลุ่มของสังคมในช่วงภาวะอดอยากและข้าวยากหามากแพง ดังนั้นงานศึกษาจึงได้ชี้มูลเหตุไปที่บรรทัดฐานที่ฝังลึกในสังคมเอเชียว่าด้วยชายเป็นใหญ่ (patriarchy) หรือ ระบบ ระบบอบ และ ระเบียบการบริหารจัดการทางสังคมที่มอบอำนาจการตัดสินใจแต่เพียงผู้เดียวหรือกลุ่มเดียวโดยผู้นำหรือกลุ่มผู้นำครอบครัวและชุมชนสังคมนั้นโดยส่วนใหญ่ คือกลุ่มเพศชายที่ได้เพิกเฉยและกีดกันไม่ให้กลุ่มคนที่มีอำนาจทางสังคมวัฒนธรรม

น้อยกว่าหรือกลุ่มผู้หญิงให้มีโอกาสเข้าสู่กระบวนการตัดสินใจในระดับครัวเรือนและในระดับนโยบายระดับมหภาค จึงเป็นผลต่อการลดรอนอำนาจและความสามารถปฏิบัติการทำอันพึงมีของผู้หญิงแห่งภูมิภาคเอเชียและนำไปสู่ประสบการณ์ที่แตกต่างระหว่างหญิง ชายต่อวิกฤติการณ์ข้าวแห่งเอเชียในปี ค.ศ. 2008

ความไม่มั่นคงทางอาหาร และ วิกฤติการณ์ข้าวแห่งเอเชีย ค.ศ. 2008 (Food Insecurity and the 2008 Asia's Rice Crisis)

ความหมายของความมั่นคงทางอาหารนั้นมีลักษณะเช่นเดียวกับแนวคิดทฤษฎีทางด้านสังคมศาสตร์อื่น ๆ คือ มีความสลับซับซ้อนและยากต่อการนิยามแบบจำเพาะและระบุแบบตายตัวลงไป แต่ทั้งนี้และทั้งนี้องค์การอนามัยโลก (World Health Organization) ได้พยายามสร้างคำนิยามจำกัดความเบื้องต้นขึ้นมาและประกาศใช้ในการประชุมสุดยอดทางด้านอาหารโลกเมื่อปี 1996 มีความว่า:

ความมั่นคงทางอาหารจะเกิดขึ้นเมื่อผู้คนสามารถเข้าถึงอาหารดี มีประโยชน์ อย่างเพียงพอในทุกเวลาที่ต้องการ เพื่อที่จะสร้างเสริมวิถีชีวิตที่แข็งแรงสมบูรณ์และกระตือรือร้น

การประชุมสุดยอดทางด้านอาหารโลก 1996
(World Food Summit, 1996 อ้างจาก Yvonne Hanson, 2011, น. 11)

จากคำนิยามความมั่นคงทางอาหารเบื้องต้นขององค์การอนามัยโลกข้างต้น คำนิยามดังกล่าวสะท้อนไม่เพียง “ความเพียงพอของอาหารแต่ยังหมายรวมถึงความสามารถเข้าถึงอาหารอีกประการหนึ่งด้วย” (Brown, 2001, 2) นอกจากนี้องค์การอนามัยโลกยังต้องการให้เห็นถึง “อาหารที่ได้มาตรฐาน

เชิงคุณค่าทางสารอาหารและสอดคล้องเชิงวัฒนธรรมแก่ผู้คน” ดังมาตรฐานทางด้านความมั่นคงทางอาหาร 3 ประการที่องค์การอนามัยโลกระบุ คือ

1. ความพอเพียงของอาหาร: จำนวนปริมาณของอาหารที่พอเพียงสม่ำเสมอ
2. ความสามารถเข้าถึงอาหาร: มีทรัพยากรอย่างเพียงพอต่อการเข้าถึงและได้รับอาหารที่มีคุณค่าทางสารอาหารอย่างเหมาะสม
3. การใช้ประโยชน์จากอาหาร: การใช้ประโยชน์จากอาหารอย่างเหมาะสมตามพื้นฐานทางโภชนาการและการดูแล ตลอดจนถึงสุขอนามัยทางด้านน้ำและอาหารอย่างพอเพียง

(Brown, 2001 น.3)

เพียงช่วงต้นปี ค.ศ.2008 ปรากฏว่า บทบัญญัติคำนิยาม 2 ประการข้างต้นว่าด้วยความพอเพียงและความสามารถเข้าถึงอาหารก็ถูกสั่นคลอนอย่างรุนแรง ทั้งนี้ เพราะประเทศส่งออกข้าวยักษ์ใหญ่ 2 ประเทศ คือ อินเดีย – เวียดนาม ต่างประกาศระงับการส่งออกข้าวเพื่อสำรองปริมาณข้าวภายในประเทศให้พอเพียงต่อการบริโภคภายใน เริ่มจากคำสั่งควบคุมและจำกัดการส่งออกข้าวในช่วงปลายปี ค.ศ. 2007 ของอินเดียตามติดด้วยนโยบายจำกัดการส่งออกของเวียดนามนับตั้งแต่ปีค.ศ. 2008 จวบจนถึงช่วงกลางเดือนเมษายน ค.ศ. 2008 องค์การธนาคารโลก (World Bank, 2008) ได้รายงานการทวีราคาขึ้นของข้าวถึงกว่า 3 เท่าในช่วง 6 เดือน ของต้นปี ค.ศ. 2008 เช่น ข้าวเจ้า (ไทย) หัก 5 เปอร์เซ็นต์ จากเดิมขายในราคา 362 ดอลลาร์ต่อ 1 เมตริกตัน ในเดือนธันวาคมปี ค.ศ. 2007 มาเป็นราคา 1,000 ดอลลาร์ในเดือนเมษายน ปี ค.ศ. 2008 และราคาข้าวในตลาดการค้าระหว่างประเทศในช่วงสิงหาคมปลายปี ค.ศ. 2008 ก็สูงกว่าราคาข้าวของช่วงเดียวกันในปี ค.ศ. 2006 ถึง 128 เปอร์เซ็นต์ (Weerahewa and Rajmohan, 2009, น. 1)

สถานการณ์ราคาข้าวที่พุ่งขึ้นสูงเป็นประวัติการณ์นี้ส่งผลกระทบต่อไม่เพียงแต่การค้าข้าวระดับนานาชาติเท่านั้น แต่ยังส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของคนโดยทั่วไปอีกประการหนึ่งด้วย ดังจะเห็นได้จากรายงานข่าวของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นของกรุงมะนิลาประเทศฟิลิปปินส์ พบว่าชาวฟิลิปปินส์ที่อาศัยอยู่ในเขตชานเมืองของกรุงมะนิลาปกติจะจ่ายค่าข้าวประมาณ 10 – 15 เปโซ (ประมาณ 0.23 ดอลลาร์ หรือ 8-9 บาท) เพื่อซื้อข้าวในช่วงปกติแต่กลับต้องจ่ายถึง 35 – 45 เปโซ (ประมาณ 0.81-1.04 ดอลลาร์ หรือ 33-24 บาท) ในช่วงเดือนเมษายน ปี ค.ศ. 2008 ในช่วงวิกฤติการณ์ข้าวกำลังสูงงอม (Irinnews.org, 2008) การพุ่งพรวดขึ้นของราคาข้าวนี้เป็นอย่างมากอย่างรวดเร็วและภายในระยะเวลาอันสั้น จนอาจกล่าวได้ว่าราคาข้าวในช่วงกลางเดือนเมษายนปี ค.ศ. 2008 นั้น ทวีเพิ่มสูงสุดจนพาดานราคาข้าวในรอบ 30 ปี (Irinnews, 2008)

Tom Slayton (2009) นักวิชาการด้านเศรษฐศาสตร์ได้กล่าวถึงผลกระทบแบบลูกคลื่นทางสังคม เศรษฐกิจที่เกิดขึ้นจากการพุ่งพรวดของราคาข้าวนี้ไว้อย่างน่าฟังว่า:

เพียงอาทิตย์กว่า ๆ ทั้งสหรัฐและญี่ปุ่นได้อนุมัติการส่งออกข้าวที่ทั้ง 2 ประเทศซื้อมาจากการค้าข้าวระหว่างประเทศกลับเข้าไปยังตลาดข้าวระหว่างประเทศอีกครั้งเป็นจำนวนกว่า 1.5 ล้านตัน มาเลเซียจองข้าวถึง 200,000 ตันจากประเทศไทยในราคา 980 ดอลลาร์ต่อตันและปากีสถานยืนยันว่าประเทศตนนั้นมีข้าวอีก 1 ล้านตันเพื่อการส่งออก

(Slayton, 2009, น. 3)

อาจกล่าวได้ว่าวิกฤติการณ์ข้าวในปี ค.ศ.2008 นั้น ส่งผลกระทบต่อไม่เพียงแต่ประเทศผู้ค้าข้าวที่เกี่ยวข้องหากแต่รวมไปถึงประเทศผู้ซื้อข้าวอีก

ประการหนึ่งด้วย ทั้งยังก่อให้เกิดภาวะการซื้อ - ขายข้าวที่ผิดปกติ ไม่เป็นระบบระเบียบเกิดขึ้นในหลายประเทศโดยเฉพาะประเทศในแถบตะวันตกและอื่น ๆ ที่โดยปกติแล้วจะเป็นผู้นำเข้าข้าวจากเอเชียเพื่อใช้บริโภคในประเทศของตน แต่กลับต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการส่งข้าวที่ซื้อมานั้นกลับไปยังต้นทางแถบทวีปเอเชียอีกครั้ง เพื่อเป็นการพุงมีให้เกิดภาวะการขาดแคลนข้าวในภูมิภาคประเทศผู้ผลิตข้าวและเพื่อกำหนดควบคุมเสถียรภาพราคาข้าวในระดับนานาชาติมิให้พุ่งสูงจนผันผวนจนไร้การควบคุม

จากการประมวลภาพสถานการณ์วิกฤติการณ์ข้าวที่เกิดขึ้นในช่วงครึ่งแรกของปี ค.ศ. 2008 จะพบว่าความมั่นคงทางอาหารของเอเชียได้รับผลกระทบอย่างรุนแรง ทั้งในเชิงความเพียงพอของอาหาร (ข้าว) ในท้องตลาดของประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคเอเชีย ตลอดจนความสามารถของผู้คนในการซื้อหาอาหาร (ข้าว) มาบริโภคในครัวเรือนก็ลดน้อยถอยลงอย่างรวดเร็วและอย่างรุนแรง รายงานพิเศษบางฉบับของสถานีวิทยุแห่งชาติของสหรัฐอเมริกา (NPR: National Public Radio) ได้รายงานถึงความรุนแรงของสถานการณ์การขาดแคลนข้าวในเอเชียและผลกระทบต่อกลุ่มคนเอเชียพลัดถิ่นในอเมริกา และกลุ่มชาวอเมริกันเชื้อสายเอเชียจำนวนมากนั้น แห่กันไปซื้อข้าว (ถุง) ในห้างซูเปอร์มาร์เก็ตชื่อดังอย่างวอลล์มาร์ท (Walmart) เพื่อส่งข้าว (ถุง) เหล่านี้กลับไปให้ครอบครัวของตนในประเทศต่าง ๆ ในเอเชีย

วิกฤติการณ์ข้าวแห่งเอเชียในปี ค.ศ. 2008 นี้ ได้รับการวิเคราะห์จากนักวิชาการหลากหลายแขนงไม่ว่าจะเป็นนักเศรษฐศาสตร์ นักรัฐศาสตร์ นักวิชาการด้านการพัฒนา (C.S.C. Sekhar, 2008, Holmes et. al., 2009, Marsden Slayton, 2009, Weeranewa and Rajamohan, 2009, Agarwall, 2011 and S. Mahendra Der, 2011) และได้ข้อสรุปถึงสาเหตุที่มาของวิกฤติการณ์นี้ว่าเป็นผลมาจาก “ภาวะการตื่นกลัว” ของกลุ่มประเทศผู้ค้าข้าวรายใหญ่ของโลกและ “การตัดสินใจ / การคาดการณ์ที่ผิดพลาด” ทาง

ด้านนโยบายของผู้บริหาร นโยบายการค้าข้าวของกลุ่มประเทศผู้ค้า - ผู้ซื้อข้าวต่าง ๆ ในแถบทวีปเอเชีย

เริ่มนับตั้งแต่ปลายปี ค.ศ. 2007 เป็นต้นมา ทั้งอินเดีย - เวียดนาม อ้าความวิตกกังวลถึงปริมาณข้าวคงคลังของตนจึงออกกฎ - ระเบียบควบคุมและห้ามมิให้ส่งออกข้าวในเวลาต่อมา หลังจากนั้นประเทศต่าง ๆ โดยเฉพาะประเทศในเขตภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ไม่ว่าจะเป็น มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ จึงเริ่มออกกฎ - นโยบาย จำกัดการส่งออกข้าวตามอย่างอินเดีย และเวียดนาม จนทำให้ตลาดการค้าข้าวในขณะนั้นอยู่ในภาวะวิกฤติอย่างชัดเจน จุดแตกหักในวิกฤติการณ์ข้าวนั้นเกิดขึ้นเมื่อประเทศไทยซึ่งเป็นประเทศผู้ส่งออกข้าวอันดับ 1 ของโลกในขณะนั้น ประกาศว่าเริ่มพิจารณาการชะลอการส่งออกข้าวลง (แต่ยังมีได้จำกัดหรือห้ามส่งออกแต่อย่างใด) การประกาศของประเทศไทยนั้น ส่งผลสะท้อนอย่างรุนแรงทันทีต่อสภาวะราคาข้าวที่พุ่งสูงสุดในรอบ 30 ปี (Sekhar, 2008, น. 13-15) ทั้งนี้สถานการณ์ข้าวในตลาดโลกได้ทวีความผันผวนมากขึ้นเมื่อ ประเทศไทยไม่ยอมเปิดเผยตัวเลขของจำนวนข้าวส่วนเกินสำรองคงคลังของตนช่วงปลายเมษายน ค.ศ. 2008 ก็ยิ่งทำให้ราคาข้าวในตลาดการค้าข้าวนานาชาติยิ่งปั่นป่วนผันผวนมากยิ่งขึ้น

ความไม่มั่นคงทางอาหารและผลกระทบต่อผู้หญิงในเอเชีย (Food Insecurity and Impacts on Women in Asia)

ราคาข้าวที่พุ่งสูงขึ้นอย่างก้าวกระโดดนั้นก่อให้เกิดความวิตกกังวลในกลุ่มประเทศในแถบเอเชียโดยรวม ทั้งนี้เพราะข้าวนั้นถือเป็นธัญพืชอาหารหลักของผู้คนในแถบนี้มานานนับพัน ๆ ปี (Latham 1998, น. 2-5) อีกทั้งยังให้ค่าพลังงานอาหารมากกว่า 40 เปอร์เซ็นต์ ของจำนวนแคลอรีทั้งหมดที่คนบริโภคต่อวัน (Latham 1998, น.4) ถึงแม้จะยังมีข้อถกเถียง

อยู่ในประเด็นชนิดและความสำคัญของข้าวที่มีต่อชุมชนต่าง ๆ ในภูมิภาคเอเชีย ทั้งนี้เพราะความหลากหลายของสายพันธุ์และเวลาการเข้ามาของข้าวชนิดต่าง ๆ ในภูมิภาคต่าง ๆ ของเอเชีย นั้นยังคงกำกวมอยู่สืบเนื่องจากการขาดข้อมูลทางประวัติศาสตร์ที่สมบูรณ์ (Latham, 1998, น. 3) หากแต่ไม่มีนักวิชาการคนใดปฏิเสธความสำคัญของข้าวในฐานะธัญพืชอาหารหลักของภูมิภาคเอเชียและในห้วงเวลาปัจจุบัน สถาบันวิจัยข้าวนานาชาติ (International Rice Research Institute) (2008) พบว่า คนจนและผู้ใช้แรงงานในภูมิภาคเอเชียจ่ายเงินถึง 30 - 40 เปอร์เซ็นต์ของรายได้ทั้งหมดของตนในการซื้อข้าว ซึ่งถือเป็นอาหารหลักของคนในแถบชนบทของเอเชีย (International Rice Research Institute, 2008 อ้างใน Weerahewa and Rajmohan, 2009, น. 1) ด้วยเหตุนี้ หากมีการเปลี่ยนแปลงราคาข้าวเพียงน้อยนิดในตลาดก็จะส่งผลกระทบต่อผู้คนจำนวนมากในภูมิภาคเอเชีย ดังจะเห็นได้จากราคาอาหารโดยรวมในบังคลาเทศเพิ่มขึ้นกว่า 13 เปอร์เซ็นต์ อันเป็นผลสืบเนื่องจากวิกฤติการณ์ข้าว (International Rice Research Institute, 2008 อ้างใน Weerahewa and Rajmohan, 2009, น. 1)

เมื่อราคาข้าวและราคาอาหารเพิ่มขึ้นถึง 55 เปอร์เซ็นต์จากเดือนมิถุนายน ค.ศ. 2007 จนถึงกุมภาพันธ์ ค.ศ. 2008 ได้ทำให้มาตรฐานการครองชีพของกลุ่มคนยากจนและผู้หญิง - เด็กถูกผลักให้ตกลงไปต่ำกว่าเส้นความยากจนที่รัฐบาลในหลาย ๆ ประเทศได้กำหนดไว้ ทั้งนี้เพราะครอบครัวและผู้หญิงเหล่านี้จะใช้จ่ายไม่ต่ำกว่า 40 - 70 เปอร์เซ็นต์ของเงินเดือน/รายรับต่อเดือนในการซื้อหาอาหาร (Weerahewa and Rajmohan, 2009, น. 1) โดยเฉพาะอย่างยิ่งครอบครัวและผู้หญิงที่ยากจนในเขตเมืองที่จะต้องใช้จ่ายเพิ่มขึ้นกว่า 20 - 25 เปอร์เซ็นต์ต่อค่าข้าวและอาหาร (Weerahewa and Rajmohan, 2009, น. 1) ทั้งนี้ผู้อำนวยการแห่งองค์การอาหารโลก นาย Jacques Diouf ในขณะนั้นถึงกับวิเคราะห์และประเมินว่าผลพวงจากการ

เพิ่มขึ้นของราคาข้าวแบบก้าวกระโดดในปี ค.ศ. 2007 – 2008 นั้น ได้ผลักดันให้คนกว่า 75 ล้านคนทั่วโลกหิวโหยและหากเมื่อพิจารณาจากจำนวนผู้หิวโหยทั้งหมดนั้น ผู้อดอยากหิวโหยซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้หญิงและเด็กในภูมิภาคเอเชียมีจำนวนถึง 41 ล้านคน (Mahendva Dev, 201, น. 8) ทั้งนี้ นาย Ban Ki – Moon เลขาธิการองค์การสหประชาชาติเองก็ย้ำให้เห็นข้อเท็จจริงในประเด็นนี้เพิ่มเติมว่า “วิกฤติการณ์อาหารในปี ค.ศ. 2008 นั้นจะส่งผลกระทบต่อผู้คนในกลุ่มเสี่ยง ผู้หญิงและเด็ก โดยเฉพาะผู้หญิง เด็กในประเทศแถบเอเชียและแอฟริกา” (Mahendva Dev, 2011, น. 7)

ผู้หญิงเอเชียและข้าว : อัตลักษณ์ทางเพศสถานะ บทบาท และ อำนาจ (Asian Women and Rice: Gender Identity, Role and Power)

อัตลักษณ์ตัวตนของผู้หญิงในประเทศกำลังพัฒนาตลอดจนระดับอำนาจของพวกเธอในสังคมนั้นมักเป็นผลมาจากบทบาทหน้าที่ของพวกเธอในการผลิต การเตรียม การจำหน่าย แจก และการควบคุมอาหาร (Sparkes, 2007, น. 223) โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้หญิงในเขตชนบทของประเทศกำลังพัฒนาทั้งในทวีปเอเชียและแอฟริกา พวกเธอมักได้รับมอบหมายให้ผลิตและดูแลอาหารในครัวเรือน (Ratcliffe, 2012) ดังจะเห็นได้จากวิถีชีวิตของผู้หญิงเบงกาลีตะวันตก ที่จะใช้เวลาส่วนใหญ่ในการเตรียม หุงหาอาหาร และแจกจ่ายอาหารเหล่านั้นแก่สมาชิกในครอบครัว (Saradmoni, 1987, น. 3) ผู้หญิงเบงกาลีตะวันตกจึงมีอัตลักษณ์แห่งการเป็นกุญแจสำคัญที่ชี้นำวิธีการจัดสรรทรัพยากรไม่ว่าจะเป็นด้านที่ดิน น้ำและอื่นๆ ในการทำนาภาคการเกษตรเพื่อผลิตข้าวที่ใช้ในการหล่อเลี้ยงชุมชนในแถบเบงกาลีตะวันตกตลอดจนเป็นผู้ประกอบการหุงหาอาหารและพิธีกรรมต่าง ๆ เกี่ยวกับข้าวเพื่อจัดสรรอาหารนั้นแก่ทุกคนในชุมชน (Saradmoni, 1987, น. 5-6)

ไม่เพียงแต่อัตลักษณ์ตัวตนและอำนาจของผู้หญิงในภูมิภาคเอเชีย จะมีความเชื่อมโยงกับบทบาทหน้าที่ของพวกเขาในการผลิต การตระเตรียม การจำหน่ายแจก และการควบคุมข้าวซึ่งเป็นธัญญาหารหลักแห่งชีวิต ผู้คนในภูมิภาคเอเชียดังตัวอย่างข้างต้นในปัจจุบันเท่านั้น ในความเป็นจริง ความเชื่อมโยงระหว่างผู้หญิงเอเชียและข้าวนั้นได้ถือกำเนิดและเริ่มมาอย่าง เนิ่นนานนับพัน ๆ ปี ดังข้อมูลทางเรื่องราวประวัติศาสตร์และเทพปกรณัมว่า ด้วยตำนานข้าวแห่งภูมิภาคเอเชียได้ระบุไว้อย่างชัดเจนว่า ข้าวนับเป็นธัญพืช อาหารหลักในประเทศแถบเอเชียมานานไม่ต่ำกว่า 7,000 ปี (Latham, 1998, น. 2) ข้าวมีส่วนเกี่ยวข้องในวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของผู้คนโดยเฉพาะผู้หญิง ในแถบภูมิภาคเอเชียแทบทุกชุมชนและทุกสังคม ชีวิตของผู้คนและผู้หญิงนับ ล้านของภูมิภาคเอเชียมีความผูกพันอยู่กับข้าวไม่ว่าจะเป็นพิธีกรรม ศาสนา ความเชื่อ ระบบการปกครอง ระบบผังเมือง ตารางชีวิต วงจรแห่งฤดูกาลและ วงจรชีวิตอื่น ๆ ที่เกิดขึ้นระหว่างข้าวและผู้คนในภูมิภาคเอเชีย ดังจะเห็นได้จาก เรื่องราวตำนานเทพปกรณัมต่าง ๆ แห่งภูมิภาคเอเชียล้วนสะท้อน ความเชื่อมโยงนี้อย่างเด่นชัด ที่สำคัญความเชื่อมโยงดังกล่าวยังมีลักษณะที่ความ ละม้ายคล้ายคลึงกันและเกิดขึ้นอย่างซ้ำ ๆ กันในชุมชนต่าง ๆ ทั่วทั้งภูมิภาค เอเชีย จนอาจกล่าวได้ว่าถึงแม้ตำนานเทพปกรณัมและเรื่องเล่าเหล่านี้ สิ่งเหล่านี้จะเกิดขึ้นในพื้นที่ที่ห่างไกลกันอย่างมากแต่กลับพบความ คล้ายคลึงกันของเนื้อหา เรื่องราว และความเชื่อมโยงระหว่างผู้หญิงเอเชีย และข้าวในแทบทุกชุมชนต่าง ๆ ของภูมิภาคเอเชียกันอย่างน่าประหลาด

ทั้งนี้พบว่าตำนานเทพปกรณัมตลอดจนเรื่องเล่าต่าง ๆ แห่ง ภูมิภาคเอเชียว่าด้วยกำเนิดแห่งข้าวนั้นล้วนนำเสนอภาพตัวแทนของข้าวออกมา ในรูปผู้หญิงหรือเทพเจ้าผู้หญิง ดังจะเห็นได้จากเทพเจ้ากวนยิน (Guan Yin) ของจีน เทพธิดาปารวาตี (Parvathi) ของแถบภูเขาคาหิมาลัย เทพธิดาลักษมี (Lakshmi) ของอินเดีย เทพธิดาเรทินอ ดุมิลาร์ (Retno Dumilah) แห่งจาวา

เทวีศรี (Dewi Sri) ของเกาะบาห์ลี นางทาส อักเมย์ (Agmay) ของฟิลิปปินส์ และแมโพสพ (Mae Posop) ของไทย (Asiarice.org) โดยตัวอย่างของตำนานเทพปกรณัมตลอดจนเรื่องเล่าต่าง ๆ แห่งภูมิภาคเอเชียที่สะท้อนความสัมพันธ์และความเชื่อมโยงระหว่างผู้หญิงเอเชียและข้าวที่ถูกนำเสนอผ่านทางตัวเทพธิดาต่าง ๆ ดังเช่น ตำนานว่าด้วยการกำเนิดสายพันธุ์ข้าวโดยเทพธิดากวนยิน ของจีนที่ส่งสารความอดอยากยากแค้นของมนุษย์เพราะจมูกข้าวในธรรมชาตินั้นเกิดแหงนขาดหายไป เธอจึงแอบลงมาจากสวรรค์ มายังแปลงนาข้าว จากนั้นจึงคั้นน้ำนมของเธอให้หลังไหลท่วมทันแปลงนาข้าว เพื่อเติมเต็มจมูกข้าวที่แหงนวินให้สมบูรณ์เป็นข้าวขาวที่เรารู้จักกันดี หากทว่าเมื่อเทพธิดากวนยินคั้นน้ำนมเพิ่มมากขึ้นเพื่อช่วยเหลือผู้คนที่ทำให้น้ำนมของเธอมีสีเข้มขึ้นเรื่อย ๆ จนในที่สุดมีสีเข้มประหนึ่งเลือด ดังนั้นต้นข้าวในนาบางส่วนที่ได้รับน้ำนมสีเข้มดั่งเลือดจึงเติบโตกลายเป็นข้าวที่มีสีคล้ำคล้ายเลือด - ข้าวแดง ดังนั้นด้วยการช่วยเหลือจากเทพธิดากวนยินนี้เองที่ก่อให้เกิดตำนานว่าด้วยข้าวขาวและข้าวแดงในสังคมมนุษย์ ทั้งนี้ด้วยความเมตตาแห่งเทพธิดาที่ไม่ต้องการให้มนุษย์ต้องอดอยากหิวโหย เธอจึงได้สละน้ำนม - น้ำแห่งการหล่อเลี้ยงชีวิตทั้งของชีวิตคนอย่างแท้จริง (ชีวิตทารก) และ น้ำแห่งการหล่อเลี้ยงข้าวในเชิงสัญลักษณ์ที่ในที่สุดได้นำไปสู่การให้กำเนิดและดูแลข้าวซึ่งเป็นอาหารหลักแห่งการหล่อเลี้ยงชีวิตมนุษย์ต่อไป (Asiarice.org) ตำนานข้าวและเทพธิดากวนยินที่นำไปสู่น้ำนมสีขาว - น้ำนมสีเลือด ข้าวขาว - ข้าวแดงที่ให้แก่มวลมนุษยนี้เองที่ก่อให้เกิดความเชื่อมโยงทางสัญลักษณ์ระหว่างเพศหญิงกับข้าวตลอดจนอัตลักษณ์แห่งการเป็นผู้ให้ชีวิต (life giver) ผู้อุ้มชูดูแล (care-giver and nurturer) หรือหากกล่าวให้ชัดคือ ผู้ที่เป็นแม่และภรรยานั่นเอง

จะว่าไปแล้วนิทานปรัมปราที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับตำนานข้าวและเทพธิดากวนยิน นั้นมีอยู่ทั่วไปในภูมิภาคเอเชีย ดังจะเห็นจากเทพธิดา

ปารวาทิ บุตรีแห่งภูผาในแถบหิมาลัยก็เป็นเรื่องราวว่าด้วยเทพธิดา/ผู้หญิง
ว่าเป็นผู้มอบเมล็ดพันธุ์ข้าวเมล็ดแรกและสอนผู้คนในแถบทางเหนือของภูเขา
หิมาลัยให้ปลูกและใช้ประโยชน์จากข้าว (Asiarice.org) ในส่วนของประเทศ
ญี่ปุ่นเองก็มีตำนานกล่าวถึงเทพธิดาผู้เพาะพันธุ์กล้าข้าวและปลูกข้าวคนแรก
ในดินแดนอาทิตย์อุทัย คือเทพธิดาอมาเทริสึ โอมิ กามิ (Amatereshu - Omi - Kami)
ได้มอบพันธุ์กล้าข้าวให้เจ้าชายนินิกิ (Ninigi) โดยบอกแก่เจ้าชายว่าให้นำ
พันธุ์ข้าวนี้ไปปลูกยังดินแดน “เกาะที่ยิ่งใหญ่ 8 เกาะ” หรือ เกาะญี่ปุ่นนั่นเอง
ทั้งนี้เพื่อประโยชน์สุขและความสมบูรณ์แก่ผู้คนที่อยู่อาศัยในเกาะญี่ปุ่นเป็น
สำคัญ (Ohnuki - Tierney ,1995, น. 228-229)

นับเป็นอีกครั้งหนึ่งที่เราจะเห็นความเชื่อมโยงและสัมพันธ์กัน
ระหว่างสัญลักษณ์ เชิงประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม กับความเป็นจริงระหว่าง
ผู้หญิงเอเชียและข้าว โดยมีการเสนอภาพตัวแทนของข้าวให้ออกมาใน
รูปสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมคือ เทพธิดาหรือผู้หญิงและผ่านทางเรื่องราว
เกี่ยวกับพวกเธอว่าเป็นผู้ริเริ่มมอบข้าวและความสุขสมบูรณ์แก่ชุมชนสังคม
มนุษย์โดยทั่วไปนั้นได้สะท้อนให้เห็นนัยยะความหมายเชิงสัญลักษณ์ซ้ำ ๆ
กันของข้าวที่ผูกติดเชื่อมโยงกับผู้หญิง เทพธิดาของสังคมวัฒนธรรมเอเชีย
ทั้งในเชิง อัตลักษณ์ตัวตน บทบาท และ หน้าที่ของพวกเธอโดยนับตั้งแต่
การเป็นผู้ให้กำเนิด ผู้ผลิต ผู้จัดหาอาหาร ผู้ควบคุม และผู้จำหน่ายจ่ายแจก
ข้าวธัญพืชหลักที่ให้ชีวิตและความสุขสมบูรณ์ของผู้คนในภูมิภาคนี้ไปจนถึง
ความคิด ความเชื่อ อุดมการณ์ทางสังคมว่าด้วยชีวิตและวิถีชีวิตของคน อีก
นัยยะหนึ่งก็สามารถกล่าวได้ว่าตำนานเทพปกรณัมตลอดจนเรื่องเล่าต่าง ๆ
แห่งภูมิภาคเอเชียนอกจากที่จะสะท้อนผ่านความสัมพันธ์และความเชื่อมโยง
ระหว่างผู้หญิงเอเชียและข้าวแล้วยังมุ่งชี้ให้เห็นถึง บทบาทของผู้หญิง
เอเชียนใน “การกำหนดและควบคุมจังหวะท่วงทำนองแห่งชีวิต” (rhythm of
life) ของผู้คนในครอบครัวและสังคมของพวกเธอผ่านทาง อัตลักษณ์ตัวตน

ของการเป็นผู้ให้และผู้ควบคุมชีวิตผ่านทางเมล็ดพันธุ์พืชที่เรียกว่า ข้าว และในฐานะบทบาทการเป็นแม่และภรรยาผู้ดูแลบ้าน (Sparkes, 2007, น. 224)

ภาพตัวแทนของผู้หญิงเอเชียที่มีบทบาทและหน้าที่นำใน “การกำหนดและควบคุมจังหวะท่วงทำนองแห่งชีวิต” ของผู้คนในครอบครัวและสังคมตามตำนานเทพปกรณัมนี้ ล้วนเป็นการเสนอภาพที่สอดคล้องกับความ เป็นจริงที่ว่าผู้หญิงเอเชียมีบทบาทและหน้าที่ในวิถีชีวิตประจำวันที่ถูกพันกับการผลิตและควบคุมข้าวเป็นสำคัญ ดังจะเห็นได้จากงานวิชาการว่าด้วยเพศสถานะ แรงงานผู้หญิงและการผลิตภาคการเกษตรแห่งภูมิภาคเอเชียใต้ (Saradamoni, 1987) และงานวิชาการว่าด้วยข้าวเชิงมานุษยวิทยาของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Stephen Sparkes, 2007) งานทั้งสองชี้ให้เห็นการที่ผู้หญิงแห่งภูมิภาคเอเชียใต้และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จำนวนเกินกว่าครึ่งที่อยู่ในภาคการเกษตร ผู้หญิงแห่งภูมิภาคเอเชียใต้และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในที่นี้จึงถูกมอบหมายทั้งในเชิงสัญลักษณ์และในเชิงปฏิบัติจริงให้ดูแลสมาชิกในครอบครัวตลอดจนผู้คนในสังคมของพวกเขาโดยการเป็นตัวจักรสำคัญในการผลิตข้าว ให้แก่สังคม ดังจะเห็นได้จากข้อมูลเชิงมานุษยวิทยา แสดงให้เห็นถึงบทบาทของผู้หญิงในรัฐ 3 รัฐ ทางใต้ของอินเดียอันได้แก่ เคราล่า (Kerala) ทมิฬนาฑู (Tamil Nadu) และเบงกัล (Bengal) นั้นเกี่ยวข้องกับการเป็นแรงงานภาคเกษตรและการเป็นเจ้าของที่นาปลูกข้าวเป็นอย่างมาก (Saradamoni, 1987, น 2) ไม่ว่าจะเริ่มจากจำนวนแรงงานปลูกข้าวไปจนถึงแรงงานการเก็บเกี่ยวข้าวเกี่ยวข้องกับผู้หญิงและแรงงานของพวกเขาทั้งนั้น (Saradamoni, 1987, น. 1) นอกจากนี้พวกเขายังต้องแบกรับภาระการหุงหาเตรียมข้าวเพื่อดูแลสมาชิกในครอบครัวและผู้คนในครัวเรือนเป็นปริมาณถึง 90 เปอร์เซ็นต์ของจำนวนแรงงานทั้งหมดที่ใช้ไปในการทำงานกิจวัตรประจำวัน (Saradamoni, 1987, น. 2-3) ซึ่งเป็นที่น่าสังเกตเป็นอย่างยิ่งว่า ยิ่งในขณะที่ผู้หญิงอยู่ในแรงงานในภาคเกษตรแห่งภูมิภาคเอเชียใต้และเอเชีย

ตะวันออกเฉียงใต้เป็นจำนวนมหาศาลตลอดจนใช้แรงงานของพวกเขาจำนวนมากในการผลิต แจกจ่ายและควบคุมข้าว การนำเสนอภาพตัวแทนของข้าวให้ออกมาในรูปแบบเทพธิดาต่าง ๆ เช่น แม็พสพ ในสังคมไทย เทพธิดาลักษณ์ของอินเดีย เทพธิดาเรีทโน ดุมิลาร์ แห่งจาวา เทวีศรี ของเกาะบาหลี ก็ดำเนินควบคู่กันไปพร้อม ๆ กันอย่างไม่ขาดสายตลอดระยะเวลาอันยาวนานทางประวัติศาสตร์ของชุมชน

จากข้อมูลเชิงประวัติศาสตร์วัฒนธรรมและข้อเท็จจริงในภาคแรงงานการเกษตรที่เดินควบคู่กันไปข้างต้น ทำให้เราไม่สามารถปฏิเสธได้เลยถึงความเชื่อมโยงบางประการที่เกิดขึ้นระหว่างผู้หญิงเอเชียและข้าว โดยหากพิจารณาในเชิงสัญลักษณ์ทางด้านวัฒนธรรมและบทบาทหน้าที่ที่แท้ของผู้หญิงเอเชียที่เกี่ยวข้องกับข้าวนั้นก็พบว่า ผู้หญิงเอเชียมีอัตลักษณ์ตัวตนและได้รับมอบหมายให้มีภาระหน้าที่ในการ “ให้ชีวิตหรืออุ้มชูดูแลชีวิต” (caring and nurturing) ผ่านทางข้าว งานวิชาการเชิงมานุษยวิทยาของ Stephen Sparkes ที่มีชื่อว่า Kinship and Food in Southeast Asia (2007) เป็นตัวอย่างงานวิชาการที่ชัดเจนอีกงานที่ช่วยสะท้อนความเชื่อมโยงที่เกิดขึ้นระหว่างผู้หญิงเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และข้าว โดยในกรณีศึกษาที่ว่านี้ Sparkes พบว่า อัตลักษณ์ละบทบาทที่สำคัญยิ่งของผู้หญิงทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทยหรือผู้หญิงอีสาน คือการที่ผู้หญิงในภาคอีสานของไทยมีบทบาทสำคัญมากในการเป็นผู้เลี้ยงดูอุ้มชูสมาชิกของครอบครัว ทั้งนี้ ผู้หญิงอีสานจะทำหน้าที่ดังกล่าวโดยในทุกเช้าของทุกวันผู้หญิงอีสานจะทำการหุงข้าวและแจกจ่ายข้าวแก่สมาชิกทุกคนในครอบครัว (Sparkes, 2007, น. 228) ในมุมมองของ Sparkes นี้ การหุงหาและแจกจ่ายข้าวและอาหารโดยเฉพาะอย่างยิ่งการหุงข้าวเหนียวเพื่อแจกจ่ายให้แก่สมาชิกทุกคนในครอบครัวเพื่อเป็นอาหารหลักในการบริโภคซึ่งบทบาทและหน้าที่ของพวกเขาในการหุงและจ่ายแจกข้าวนี้ไม่ต่างอะไรกับการ “ให้ชีวิต” (Giving Life) แก่ผู้คนในครอบครัวและชุมชน (Sparkes, 2007, น. 229)

ไม่เพียงการ “ให้ชีวิต” ด้วยข้าวในเชิงกิจวัตรประจำวันเท่านั้น Sparkes ยังพบว่าผู้หญิงในภาคอีสานของไทยยังได้สืบทอดการ “ให้ชีวิต” ซึ่งเป็นสายใยเชื่อมโยงสัญลักษณ์ของความเป็นเครือญาติ (Kinship) และการมีชีวิตให้แก่สมาชิกของครอบครัวที่เสียชีวิตไปแล้ว (Sparkes, 2007, น. 228) จากพิธีกรรมการเช่นสรวงถวายข้าวแก่ดวงวิญญาณบรรพบุรุษผู้ล่วงลับไปแล้วซึ่งก็ตกเป็นหน้าที่ของผู้หญิงอีสานเช่นกันในทุก ๆ วัน ในที่นี้ Sparkes ได้สะท้อนให้เห็นบทบาทและหน้าที่ของผู้หญิงในสังคมตะวันออกเฉียงเหนือของไทยที่นอกเหนือจากการอุ้มชูดูแลชีวิตผู้คนที่เธอต้องรับผิดชอบอยู่ในชีวิตประจำวันแล้ว พวกเธอยังจะต้องทำหน้าที่เป็นผู้อุ้มชูดูแลชีวิตสมาชิกในครอบครัวของพวกเธอที่ล่วงลับไปแล้วด้วยอีกเช่นกัน (Sparkes, 2007, น. 228)

ด้วยบทบาทและหน้าที่และแบบแผนการประเพณีปฏิบัติที่กระทำแบบเดียวกัน คือ “การให้ข้าว” ทั้งให้แก่ผู้มีชีวิตและผู้ล่วงลับไปแล้วเช่นนี้ของผู้หญิงชาวอีสานได้ทำให้นักมานุษยวิทยาเชิงวัฒนธรรมอย่าง Sparkes มีบทวิเคราะห์ว่าด้วย อัตลักษณ์ บทบาทและหน้าที่ของผู้หญิงอีสานว่า พวกเธอเหล่านี้จึงไม่ต่างอะไรกับการเป็น “ตัวกลางการเชื่อมโยง” (Nexus) ที่เชื่อมโยงความเป็นเครือญาติให้แก่สมาชิกผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่กับสมาชิกผู้ล่วงลับไปแล้วโดยมี “ข้าว” หรือ “อาหาร” เป็นธัญพืชอาหารสำคัญที่ทำหน้าที่ในการเชื่อมโยงความเป็นเครือญาติของกลุ่มคนต่างช่วงชั้นอายุ ต่างสมัย และต่างทางด้านการมี/ไม่มีชีวิตอยู่ให้มีการสถาปนาการสืบสายเครือญาติให้เกิดกับหมู่คนในสังคมอย่างไม่ขาดสาย (Sparkes, 2007, น. 228)

ดังนั้นภายใต้บริบทแห่งสังคมภาคอีสานของประเทศไทย สายสัมพันธ์ความเชื่อมโยงระหว่างผู้หญิงเอเชียและข้าวหรืออาหารแห่งชีวิตจึงสำคัญและศักดิ์สิทธิ์ยิ่ง ไม่เพียงผู้หญิงจะปลูก หุงหาอาหาร และแจกจ่ายข้าวแก่สมาชิกทุกคนในครอบครัวและชุมชน พวกเธอยังมีบทบาทสำคัญยิ่ง

อีกประการคือ การเป็นผู้รับผิดชอบต่อการปกป้องรักษาชีวิตและสถาปนา การสืบสายเครือญาติให้เกิดขึ้นกับผู้คนในครัวเรือนและในชุมชนอย่างไม่ขาด สาย ด้วยเหตุนี้จึงนับได้ว่าผู้หญิงเอเชียได้ถูกประกอบสร้างและถูกกำหนด บทบาทหน้าที่มาในเชิงสังคม-วัฒนธรรมให้เป็นผู้ดำรงไว้ซึ่งความอยู่ดีกินดี หรือความสุขสมบูรณ์ของผู้คนที่รายล้อมรอบตัวเธอ เสถียรภาพความมั่นคง ทางอาหารในครัวเรือนและชุมชนจึงหลีกเลี่ยงไม่ได้หากทว่าวางอยู่บนบ่า ทั้งสองข้างของผู้หญิงเอเชีย พวกเขาจึงไม่เพียงแบกภาระของการเป็นผู้ผลิต ข้าวหรือธัญญาหารหลักเพื่อหล่อเลี้ยงชีวิตของผู้คนแห่งภูมิภาคนี้เท่านั้น หาก แต่ยังเป็นกลไกสำคัญในการสถาปนาเชื่อมโยงความเป็นเครือญาติและความ เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของสายสัมพันธ์ของผู้คนทั้งในครัวเรือนและในชุมชน แห่งภูมิภาคนี้อีกประการหนึ่งด้วย

อนึ่งหากพิจารณาถึงบทบาทและภาระหน้าที่ที่ผู้หญิงเอเชียที่ ได้รับมอบหมายจากสังคมวัฒนธรรมในการอุ้มชูดูแลผู้อื่นในครัวเรือนและ ในชุมชนตลอดจนการเป็นกลไกสำคัญในการสถาปนาเชื่อมโยงความเป็น เครือญาติและความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของผู้คนทั้งในครัวเรือนและใน ชุมชนแห่งภูมิภาคนี้ นั้น ย่อมปฏิเสธได้ยากในเรื่องความสำคัญของพวกเขา ในฐานะผู้กุมอำนาจ ในการกำหนดและควบคุมจังหวะท่วงทำนองแห่งชีวิต และแห่งความตายในสังคมเอเชีย จะเห็นได้ว่าสังคมใดในภูมิภาคเอเชียที่ ผู้หญิงที่มีบทบาทและหน้าที่ในการกำหนดและควบคุมจังหวะท่วงทำนอง แห่งชีวิตหรือผู้ที่มีบทบาทและทำหน้าที่แม่และภรรยา นั้น มักจะมีสถานภาพ ทางสังคมที่สูงมากดังจะเห็นได้จากการเลือกใช้คำในการกล่าวอ้างถึงผู้ดำรง หน้าที่ และวัตถุสิ่งของของควรรค่าบุชชาต่าง ๆ มักใช้คำนำหน้าหรือกล่าวถึงใน รูปแบบของผู้หญิงเสมอ เช่น กรณีการใช้คำว่า“แม่” ของสังคมวัฒนธรรมไทย แห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในการกล่าวถึงบุคคลและวัตถุสิ่งของที่มีบทบาท ในการกำหนดและควบคุมจังหวะท่วงทำนองแห่งชีวิตไม่ว่าจะเป็น แม่โพสพ

แม่ธรรณี แม่คงคา แม่ย่านาง และอื่น ๆ อีกมากมาย ซึ่งล้วนเกี่ยวข้องกับสิ่งต่าง ๆ ที่มีอยู่ธรรมชาติหรืออะไรก็ตามที่ทรงอิทธิพลยิ่งต่อการกำหนดและควบคุมวิถีชีวิตและชะตากรรมของมนุษย์ในสังคมไม่ว่าจะเป็น ข้าว แผ่นดิน แม่น้ำ (น้ำ) การเดินทางโดยเรือ และอื่น ๆ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงอำนาจและการเคารพจากผู้คนในสังคมที่มาพร้อมกับผู้หญิงไทยที่มีบทบาทและหน้าที่ในการกำหนดและควบคุมจังหวะท่วงทำนองแห่งชีวิตของผู้คนในสังคม (Sparkes, 2007, น. 230).

ด้วยการประกอบสร้างทางด้านสังคม-วัฒนธรรมของผู้หญิงเอเชียให้มีบทบาทนำในการรักษาเสถียรภาพความมั่นคงทางอาหารหรือในที่นี่คือข้าวจึงทำให้พวกเธอในด้านหนึ่งนั้นถูกตราตรึงผูกติดอยู่กับภาระหน้าที่ที่กำหนดให้พวกเธอเป็นผู้รับผิดชอบต่อการผลิตข้าวหรือธัญญาหารหลักและจำหน่ายจ่ายแจกข้าวให้แก่สมาชิกในครอบครัวและสังคมวงกว้างเพื่อหล่อเลี้ยงชีวิตให้สืบต่อชุมชนและรักษาเสถียรภาพของสังคมต่อไปได้ หากแต่อีกด้านหนึ่งนั้นคงปฏิเสธไม่ได้เลยว่าประกอบสร้างทางด้านสังคมวัฒนธรรมที่ให้ผู้หญิงเอเชียมีบทบาทนำในการรักษาเสถียรภาพความมั่นคงทางอาหารนี้น่าจะนำมาซึ่งอำนาจ และการช่วยเสริมอำนาจ ให้ผู้หญิงเอเชียเหล่านี้มีบทบาทสำคัญในการชี้แนะและกำหนดบรรทัดฐาน ตลอดจนจรรยาบรรณปฏิบัติของผู้คนในสังคมไม่มากนักน้อย ทั้งนี้เพราะหากผู้ใดสามารถ “การกำหนดและควบคุมจังหวะท่วงทำนองแห่งชีวิต” จากการจัดการและควบคุมเรื่องอาหารข้าวซึ่งเป็นสิ่งที่ทุกคนต้องบริโภคเพื่อการยังชีพแล้ว คนผู้นั้นก็มีอำนาจไม่ต่างอะไรจากการเป็น “ผู้ให้ชีวิต” และหากมองในเชิงกลับกันคนผู้นั้นก็มีอำนาจเช่นกันเพราะสามารถเป็น “ผู้พรากชีวิต” ได้โดยการระงับและยุติการผลิตการอุ้มชูดูแลผู้คนและปล่อยให้ผู้คนที่พึ่งพิงอาหารข้าวจากตนนั้นเสียชีวิตไปจากการขาดอาหาร

ดังนั้นหากพินิจพิเคราะห์อย่างละเอียดถี่ถ้วนแล้วผู้หญิงเอเชียเหล่านี้จึงไม่ต่างอะไรจากการเป็นตัวละครตัวเอกที่มีความสลับซับซ้อนในตัวโดยนัยยะหนึ่งพวกเขาจะมีอำนาจหรือมีการเสริมอำนาจจากเป็น “ผู้ให้ชีวิต” และ “ผู้พำนักชีวิต” จากความสามารถในการกำหนดและควบคุมจังหวะท่วงทำนองแห่งชีวิตของผู้คนในครอบครัวและสังคม แต่ในขณะเดียวกันอีกนัยยะหนึ่งพวกเขาก็ถูกผูกมัดด้วยบทบาทหน้าที่ที่ต้องแบกรับภาระในการรักษาเสถียรภาพความมั่นคงทางอาหารให้เกิดขึ้นในครอบครัวและชุมชนด้วยบทบาทและหน้าที่ที่สังคมและวัฒนธรรมมอบหมายมาให้โดยเฉพาะบทบาทแม่และภรรยาผู้เสียสละ ดังนั้นในกรณีนี้ อำนาจ และการช่วยเสริมอำนาจของพวกเขาก็จะถูกลดทอนจากข้อกำหนดทางสังคมและวัฒนธรรมที่มุ่งให้พวกเขาเสียสละชีวิตและความสุขสมบูรณ์ของตนเพื่อ “ให้ชีวิต” ผู้อื่นเสียก่อน

ผู้หญิงเอเชีย: ศักดิ์สิทธิ์หากแต่ไร้ซึ่งอำนาจ (Asian Women: Sacred, Pivotal, Yet Disempowered)

ถึงแม้การประกอบสร้างทางสังคม - วัฒนธรรม ตลอดจนความเชื่อมโยงระหว่างผู้หญิงและข่าวจะแสดงออกมาอย่างชัดเจนทั้งในเชิงสัญลักษณ์และในเชิงปฏิบัติจริง แต่วิกฤตการณ์ข่าวในปี ค.ศ. 2008 นั้นได้สั่นคลอนอำนาจและได้ทำลายการเสริมอำนาจจากการเป็น “ผู้ให้ชีวิต” ของผู้หญิงเอเชียลงอย่างสิ้นเชิง ผลกระทบที่เกิดขึ้นนั้นไม่เพียงแต่ลดทอนและทำลายอำนาจของผู้หญิงเอเชียเท่านั้นหากแต่ยังส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพความมั่นคงทางอาหารของทั้งครัวเรือนและของชุมชนที่ต้องพึ่งพิงบทบาทของผู้หญิงทั้งระบบอีกประการหนึ่งด้วย

ทั้งนี้เพราะระบอบปีศาจปีโตยของเอเชียโดยรวมนั้นทำให้ปฏิเสธไม่ได้เลยว่าบรรทัดฐานทางด้านสังคมและวัฒนธรรมแห่งเอเชียยังคงเอื้อให้กับกลุ่มคนเพศชายเป็นหลักในหลายประเด็นและในหลายชุมชนของภูมิภาค

เอเชีย (Diamond, 2011, น. 27) ระบบที่เอื้อให้กับกลุ่มคนเพศหนึ่งให้ได้รับประโยชน์ทางสังคม-เศรษฐกิจเหนือกลุ่มคนอื่นเพศได้ทำให้ผู้หญิงเอเชียได้รับผลกระทบอย่างรุนแรงจากวิกฤติการณ์ข้าวนี้ ทั้ง ๆ ที่เมื่อพิจารณาในเชิงสังคมวัฒนธรรมแล้ว ผู้หญิงเอเชียโดยรวมนั้นมีอัตลักษณ์ตัวตนและบทบาทหน้าที่ที่เกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับข้าวและการบริหารจัดการข้าวอย่างแน่นเหนียว ดังจะเห็นได้จากในช่วงวิกฤติการณ์ข้าว ผู้หญิงเอเชียเองก็ไม่ได้รับการจำหน่ายจ่ายแจกข้าวและไม่ได้บริโภคข้าวอย่างพอเพียงต่อความจำเป็นพื้นฐานของพวกเธอ (Diamond, 2011, น. 27) อีกทั้งกว่า 90 เปอร์เซ็นต์ของจำนวนผู้หญิงแห่งเอเชียอยู่ในภาคการเกษตรและกลุ่มแรงงานเพื่อการเกษตร (Karl, 2009, น. 1) ผู้หญิงเอเชียเหล่านี้จึงใช้ชีวิตของพวกเธอโดยปราศจากความมั่นคงทางอาหารเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว ซึ่งสามารถประเมินคร่าว ๆ ได้ว่าแม้กระทั่งก่อนวิกฤติการณ์ข้าวแห่งเอเชียในปี ค.ศ. 2008 นั้น ผู้หญิงจำนวนถึง 7 ใน 10 คน ก็ประสบกับสภาวะหิวโหยและ อุดอยาก (Women Thrive World Wide, 2008) และเมื่อถึงเวลาวิกฤติการณ์ข้าวในปี ค.ศ. 2008 ก็พบว่า ผู้หญิงจำนวนกว่า 41 ล้านคนนั้นอยู่ในสภาวะหิวโหยและอดอยาก ซึ่งเมื่อคำนวณตัวเลขจากจำนวนผู้หิวโหยโดยรวมของเอเชียนั้นมีประมาณ 75 ล้านคน ในช่วงระหว่างปี 2003 – 2005 ก่อนที่เกิดวิกฤติการณ์ข้าว จำนวนผู้หิวโหยที่เป็นผู้หญิงเอเชียนั้นมีจำนวนโดยรวมเกินกว่าครึ่งหนึ่งของประชากรผู้หิวโหยในภูมิภาคเอเชียก่อนที่เกิดวิกฤติการณ์ข้าวปี ค.ศ. 2008 เสียอีก (Mahendra Dev, 2011, น. 8)

Rebecca Holmes และคณะนักวิชาการสายการพัฒนาและเพศสถานะแห่งองค์การการพัฒนาแห่งออสเตรเลีย ได้พยายามอธิบายถึงความแตกต่างทางด้านผลกระทบและประสบการณ์ระหว่างผู้หญิงและผู้ชายเอเชียต่อวิกฤติการณ์อาหารปี ค.ศ. 2008 ไว้ค่อนข้างน่าฟังว่า ด้วยบทบาทและหน้าที่ความรับผิดชอบระหว่างเพศนั้นแตกต่างกันออกไปในสังคมเอเชีย

จึงทำให้วิกฤติการณ์อาหารปี ค.ศ. 2008 นั้นส่งผลต่อปัจเจกบุคคล กลุ่มคน และครัวเรือนแตกต่างกันออกไป (Holmes et. al., 2009, น. 2) ในมุมมองของ Holmes การกำหนดบทบาทและหน้าที่ของผู้หญิงในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ให้บริหารจัดการข้าวภายในครัวเรือนและดำรงไว้ซึ่งความมั่นคงทางอาหารให้แก่สมาชิกในครัวเรือนทั้งในยามปกติและในยามวิกฤติการณ์นั้นกลับเป็นตัวแปรสำคัญที่ทำให้ผู้หญิงเอเชียสูญเสียรายได้จากการอดอยากหิวโหยเมื่อยามพืชพันธุ์ธัญญาหารขาดแคลน ทั้งนี้เพราะว่าพวกเขาจะต้องทำหน้าที่ประหนึ่งผู้รักษา ปกป้อง และดำรงไว้ซึ่งความมั่นคงทางอาหารแก่สมาชิกในครัวเรือน และชุมชนเป็นสำคัญ ดังนั้นสิ่งที่พวกเขาจะทำ คือ ยอมเป็นผู้เสียสละเป็นผู้จ่ายแจกอาหารแก่สมาชิกในครัวเรือนและสมาชิกในชุมชนก่อนแล้วตนเองจะได้รับการปันส่วนอาหารในภายหลัง (Holmes et. al., 2009, น. 2)

ทั้งนี้ Holmes ยังกล่าวเพิ่มเติมอีกว่า นอกจากนี้ผู้หญิงเอเชียยังสูญเสียรายได้จากการอดอยากหิวโหยหากเมื่อพิจารณาถึงข้อจำกัดในการขอเครดิตและเงินกู้ยืมของพวกเขาเพื่อนำไปสร้างมูลค่าเพิ่ม ซึ่งการเข้าถึงเครดิตและเงินกู้ยืมนี้ในหลาย ๆ ประเทศทั่วโลกนั้นสามารถผันแปรให้มาเป็นอำนาจในการซื้อข้าวและพืชพันธุ์ธัญญาหารเพื่อนำมาบริโภคได้ การที่ผู้หญิงเอเชียส่วนใหญ่ยังอยู่ในแรงงานภาคเกษตรและในชนชั้นแรงงานและมีข้อจำกัดในการเข้าถึงเครดิตและแหล่งเงินทุนกู้ยืม ด้วยเหตุนี้พวกเขาเป็นกลุ่มที่มีความเสี่ยงสูงต่อความอดอยากและหิวโหย ทั้งนี้เพราะพวกเขาไม่สามารถขอเครดิตและเงินกู้ยืมเพื่อนำไปสร้างมูลค่าเพิ่มหรือใช้ซื้อหาข้าวเพื่อการยังชีพได้ หรือ หากแม้พวกเขาจะได้เงินกู้ยืมมาก็ไม่มีอะไรเป็นประกันได้ว่าพวกเขาจะใช้เงินกู้ยืมนี้เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มโดยการซื้ออาหารให้กับตนเอง (Holmes et. al., 2009, น. 2-3)

งานวิชาการของ Monalisa Diamond (2011) ซึ่งเป็นการศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ทางภาคเหนือของประเทศไทยและความมั่นคงทางอาหารก็พบ

ข้อมูลเชิงมานุษยวิทยาที่สอดคล้องไปกับที่ Holmes ตั้งข้อสังเกตไว้ คือ ข้อมูลภาคสนามพบว่า ผู้หญิงชาติพันธุ์ทางภาคเหนือของประเทศไทยนั้นได้รับการฝึกอบรมทางวัฒนธรรมแห่งชาติพันธุ์ของตนให้ยอมเสียสละและยอมอดเพื่อที่จะบรรเทาภาวะการขาดแคลนอาหารเมื่อคราวจำเป็นหรือวิกฤติการณ์ในครัวเรือน จากการศึกษานี้ของ Diamond พบว่าผู้หญิงกลุ่มชาติพันธุ์ของไทยมีลักษณะที่คล้ายคลึงกับผู้หญิงไทยชาวพื้นราบประการหนึ่งคือ การอยู่ภายใต้สังคมที่มอบหมายหน้าที่การหุงหาอาหารป้อนแก่สมาชิกทุกคนในบ้าน ในที่นี้ข้าวถือเป็นพืชพันธุ์ธัญพืชหลักที่ผู้หญิงชาติพันธุ์ต้องรับหน้าที่ในการจัดสรรหาและหุงเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของสมาชิกทุกคนในครัวเรือน

ด้วยเหตุนี้ Diamond จึงพบว่าผู้หญิงกลุ่มชาติพันธุ์ทางภาคเหนือของประเทศไทยจึงสมัครใจที่จะปันส่วนข้าว อาหารของตนให้กับสมาชิกในครัวเรือนคนอื่น ๆ ก่อน ดังจะเห็นจากคำให้การของผู้ชายชาติพันธุ์ที่ว่าแน่นอน ผู้หญิง (ชาติพันธุ์) มีหน้าที่สำคัญในการหุงหาอาหารและป้อนให้กับทุกคนในครอบครัวและในสังคม “ผู้ชายไม่รู้เรื่องเหล่านี้หรอก” “แต่ผู้ชายต้องกินก่อนและเป็นคนกลุ่มแรกที่ต้องลุกจากโต๊ะอาหารส่วนอะไรที่เหลือ (จากที่ผู้ชายกินแล้ว) นั้นจึงจะตกถึงผู้หญิงและเด็ก” (Diamond, 2011, น. 27) ทั้งนี้เพราะมุมมองทางสังคมวัฒนธรรมที่เอนเอียงเข้าข้างเพศของตนเองของผู้ชายชาติพันธุ์ได้สะท้อนออกมาในคำให้การข้างต้นว่า การเสียสละให้ผู้ชายได้กินอาหารก่อนและตนเองในฐานะภรรยาได้กินทีหลังเช่นนี้คือคุณลักษณะของผู้หญิงที่ “แท้จริง”

ยิ่งกว่านั้น ทั้ง ๆ ที่ผู้หญิงเอเชียรวมถึงผู้หญิงชาติพันธุ์ทางภาคเหนือของประเทศไทยเหล่านี้มีส่วนสำคัญต่อการผลิตและแจกจ่ายอาหารแก่สมาชิกในครัวเรือนและชุมชน แต่แรงงานและกำลังกายของพวกเธอถูกมองว่าเป็นเพียงส่วนเสริมให้กับงานต่าง ๆ ในครัวเรือนเท่านั้น ทั้งนี้เพราะภายใน

ชุมชนชาติพันธุ์ทางภาคเหนือของประเทศไทย ผู้หญิงถูกมองว่าเป็นเพียง “ผู้ช่วยของผู้ชาย” และประชาชนชั้นสองของชุมชนชาติพันธุ์ (Diamond 2011, น. 27) ด้วยเหตุนี้ผู้หญิงชาติพันธุ์จึงมีสภาพประหนึ่ง “ล่องหน” ในการบริหารจัดการข้าวหรืออาหาร ซึ่งเป็นพืชพันธุ์อาหารหลักของครัวเรือน และชุมชน พวกเขาเหล่านั้นจึงมีสภาพประหนึ่ง “ผู้ไร้อำนาจ” ในการบริหารจัดการข้าวในครัวเรือนและไร้อำนาจในการเข้าไปบริหารจัดการข้าวในพื้นที่สาธารณะหรือในพื้นที่สังคมวงกว้าง (Diamond, 2011, น. 27)

สิ่งที่ Diamond พบในการศึกษาความมั่นคงทางอาหารและผู้หญิงชาติพันธุ์เป็นไปในทิศทางเดียวกันกับงานของ Barbara Harriss – White นักวิชาการเศรษฐศาสตร์และเพศสถานะที่ได้วิเคราะห์ระบบการค้าเมล็ดพันธุ์ธัญญาหารในพื้นที่เอเชียและแอฟริกาในเชิงนโยบาย ในงาน Female and Male Grain Marketing Systems ของ Harriss – White พบว่า การกีดกันผู้หญิงในเวทีตลาดข้าวและธัญญาหารนั้นเกิดขึ้นใน 2 สถาบันทางสังคมเป็นสำคัญคือใน 1) พื้นที่ครัวเรือนซึ่งเป็นสถานที่ที่การแบ่งแยกงานกันทำตามเพศสถานะ (gender division of labour) ระหว่างหญิง – ชายในครัวเรือนได้ส่งผลกระทบต่อ ค่าทางโอกาส (opportunity cost) ที่ต่างกันระหว่างหญิง – ชาย ใน 2 พื้นที่สาธารณะ (นอกครัวเรือน) (Harriss – White, 1998, น. 190) ทั้งนี้และทั้งนั้น Harriss – White ได้ชี้ให้เห็น 2 ปัจจัยสำคัญที่ผลักดันให้เกิดความไม่สมดุลย์ทางอำนาจทางด้านเพศสถานะที่เอื้อให้ผู้ชายมีอำนาจเหนือกว่าผู้หญิงว่ามีรากเหง้ามาจากระบอบประชาธิปไตย ประการหนึ่งและกระบวนการต่อรองทางอำนาจระหว่างผู้หญิง – ผู้ชายอีกประการหนึ่ง สำหรับ Harriss – White สัญญาการแต่งงาน (conjugal contracts) นั้นส่งผลกระทบต่อการจำกัดทรัพยากร อำนาจอธิปไตย ตลอดจนความสุขสมบูรณ์ของผู้หญิง ด้วยเหตุนี้จึงถูกลิดรอนอำนาจการตัดสินใจทั้งระดับครัวเรือนและระดับชุมชนวงกว้าง (Harriss – White, 1998, น. 190)

ด้วยฐานคิดวิเคราะห์ของนักวิชาการดังที่กล่าวไปแล้วข้างต้น ทำให้ประเด็นการลิดรอนและการจำกัด ซึ่งอำนาจของผู้หญิงเอเชียในด้านการบริหารจัดการข้าวในครัวเรือนและนอกครัวเรือน ตลอดจนการมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายระดับชาติในพื้นที่สาธารณะนั้นเชื่อมโยงอย่างแน่นเหนียวกับการประกอบสร้างความสัมพันธ์ทางอำนาจเชิงเพศสถานะ (gender power relations) ของสังคมต่าง ๆ ในภูมิภาคเอเชีย ทั้งนี้งานเชิงมานุษยวิทยาว่าด้วยอาหารและเพศสถานะได้ชี้ไปในทิศทางเดียวกันว่าอำนาจอธิปไตยเหนือการบริหารจัดการทรัพยากรและความสามารถในการปฏิบัติกระทำของผู้หญิงเอเชียมีอยู่อย่างจำกัดทั้งในครัวเรือนและในพื้นที่ตลาดการค้าข้าวและทั้งนี้มิต้องพูดถึงอำนาจของผู้หญิงในพื้นที่ตลาดการค้าข้าวในระดับนานาชาติซึ่งแน่นอนย่อมมีอยู่อย่างจำกัดเป็นที่สุด การมีอำนาจอยู่อย่างจำกัด หรือการไร้ซึ่งอำนาจการต่อรองดังกล่าวดังกล่าวทำให้เห็นถึงการหายไปของผู้หญิงเอเชียหรือเสียงของพวกเธอในการบริหารจัดการข้าวเพื่อการธำรงไว้ซึ่งความมั่นคงทางอาหารของครอบครัวและของชุมชนในเอเชีย

ขับเคลื่อนก้าวข้ามความไม่มั่นคงทางอาหารสู่ความเท่าเทียมทางเพศสถานะและการพัฒนาแห่งภูมิภาคเอเชีย (Moving Beyond Food Insecurity towards Gender Equality and Development for All Asia)

วิกฤติการณ์ข้าวแห่งเอเชียในปี ค.ศ. 2008 ได้ก่อให้เกิดประสบการณ์และผลกระทบที่แตกต่างกันไประหว่างผู้หญิงและผู้ชายต่อการเผชิญวิกฤติการณ์การไร้เสถียรภาพความมั่นคงของชีวิตมนุษย์อันที่มีต้นกำเนิดมาจากการบริหารและตัดสินใจอันผิดพลาดของผู้มีอำนาจในการกำหนดนโยบายข้าวของประเทศต่าง ๆ ในแถบเอเชียดังที่เกริ่นนำมาแล้วข้างต้น ความขาดแคลนพืชพันธุ์ธัญญาหารหลักอย่างเช่นข้าวในภูมิภาคในปี ค.ศ. 2008 กรณีดังกล่าวจึงไม่ใช่ผลสืบเนื่องมาจากภัยพิบัติทางธรรมชาติ

หากแต่เป็นวิกฤติการณ์ที่เกิดขึ้นจากน้ำมือมนุษย์ (man-made crisis) ที่ส่งผลกระทบต่อผู้คนโดยเฉพาะกลุ่มคนที่มีอำนาจเชิงเพศสถานะหรือมีสถานะภาพทางสังคมอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นชนชั้น วรรณะ และน้อยกว่ากลุ่มผู้นำในสังคม

ดังนั้น วิกฤติการณ์ข้าวหรืออาหารตลอดจนความสัมพันธ์เชิงอำนาจต่าง ๆ ของผู้คนในสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งความสัมพันธ์เชิงอำนาจด้านเพศสถานะ (ระหว่างผู้หญิง – ผู้ชาย) จึงล้วนมีรากเหง้ามาจากการจัดแจงทางสังคมด้วยกันทั้งสิ้น จากจุดเริ่มต้นของอำนาจของกลุ่มคน (ส่วนน้อย) บางกลุ่มที่มีอำนาจนำในสังคมที่ใช้อำนาจในมือของตนกำหนดนโยบายบริหารจัดการข้าวโดยไม่ได้คำนึงถึงผลกระทบอันอาจเกิดขึ้นกับกลุ่มคนที่มีอำนาจและศักยภาพทางด้านเศรษฐกิจน้อยกว่าตน การจัดการข้าวที่ผิดพลาดของกลุ่มที่มีอำนาจนำในสังคมได้ทำให้เกิดภาวะขาดแคลนข้าวในหรือหากมีข้าวในตลาดอยู่จริงแต่ราคาข้าวก็สูงลิบลิ่วเกิดกว่าคนกลุ่มใหญ่ที่มีสถานะภาพทางเศรษฐกิจน้อยกว่าจะสามารถซื้อหามาบริโภคได้

ความอดอยากหิวโหยที่ถือกำเนิดติดตามมาจากนโยบายบริหารจัดการข้าวที่อยู่ภายใต้อำนาจของกลุ่มคนกลุ่มหนึ่งของสังคม จึงเป็นไปตามนิยามที่นักวิชาการสายเศรษฐศาสตร์การเมืองและการพัฒนาอย่าง Amartya Sen ได้กล่าวคือ “การล้มละลายทางด้านสิทธิทางอาหารของคน” (Sen, 1981, น.163) Sen ได้วิเคราะห์วิกฤติการณ์อาหารในอินเดียช่วงปี ค.ศ. 1880 – 1920 เมื่อครั้งที่อินเดียยังตกอยู่ภายใต้การควบคุมของอังกฤษในฐานะประเทศอาณานิคม สำหรับ Sen แล้ววิกฤติการณ์อาหารของอินเดียในช่วงจักรวรรดิอังกฤษนั้น ล้วนแต่เป็นเรื่องของ “การล้มละลายทางด้านสิทธิทางอาหารของคน” ทั้งสิ้น (Sen, 1981, น. 163) โดย Sen มองว่ากลุ่มคนต่าง ๆ ในสังคมมีโอกาสเข้าถึงหรือได้รับการจำหน่ายแจกอาหารแตกต่างกันโดยเฉพาะอย่างยิ่ง เมื่อคนกลุ่มหนึ่งซึ่งหลาย ๆ ครั้งมักจะเป็นกลุ่มน้อยหากแต่มีอำนาจทางสังคมสูง ได้มีโอกาสในการชี้แนะและจัดการ การจำหน่ายแจก

อาหารแก่คนกลุ่มอื่นของสังคม โดยส่วนมากการขึ้นนำและการบริหารจัดการของกลุ่มคนอำนาจนำในสังคมมักจะเอื้อเพื่ออาหารและสร้างความมั่นคงทางอาหารแก่ตนเองเป็นสำคัญและกลับเพิกเฉยต่อความต้องการของกลุ่มคนอื่น ๆ ในสังคม

งานวิชาการ War and Famines: On Divisions and Incentives ของ Sen ในอีกช่วงทศวรรษต่อมา ว่าด้วยความอดอยากหิวโหยจึงมีการวิพากษ์อย่างตรงไปตรงมาว่าความอดอยากหิวโหยจึงเป็น “ปรากฏการณ์ทางสังคมว่าด้วยการแบ่งแยก” (divisive phenomena) (Sen, 1991, น. 6) โดยเฉพาะอย่างยิ่งการแบ่งแยกกลุ่มคนเพศหญิงและเพศชายออกจากกัน หรือการแบ่งแยกเชิงเพศสถานะของคนในสังคมนั้น การแบ่งแยกกลุ่มคนออกจากกันบนฐานเพศสถานะในกรณีวิกฤติการณ์อาหารนั้นสะท้อนยยะความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างผู้หญิงและผู้ชายที่น่าสนใจหลายประการ คือ ประการแรกหากเมื่อนำเอามุมมองว่าด้วย “สิทธิของการเข้าถึงทรัพยากรอาหาร”(entitlement approach) ของ Sen ข้างต้นมาพิจารณาสิ่งที่เกิดขึ้นในวิกฤติการณ์ข้าวในภูมิภาคเอเชียในปี ค.ศ. 2008 ก็จะพบว่า วิกฤติการณ์ข้าว นั้นได้สะท้อนการจำกัดการไร้สิทธิในการเข้าถึงอาหารของผู้หญิงในเอเชียอย่างเด่นชัด ทั้ง ๆ ที่การประกอบสร้างด้านเพศสถานะของผู้หญิงเอเชียโดยรวมให้เป็นผู้ผลิต ผู้หุงอาหาร ผู้จำหน่ายจ่ายแจก และผู้ดำรงรักษา ข้าว ซึ่งถือเป็นธัญญาหารหลักที่หล่อเลี้ยงผู้คนในเอเชียนั้นได้สร้างความเชื่อมโยงเชิงสัญลักษณ์และเชิงปฏิบัติต่อผู้หญิงเอเชียที่มีต่อข้าวทั้งในส่วนที่เป็นหน้าที่และในส่วนของความรับผิดชอบ ผู้หญิงเอเชียจึงเปรียบเสมือนผู้ดำรงรักษาเสถียรภาพความมั่นคงทางด้านอาหารให้แก่ครอบครัวและชุมชนของตน หากว่าการดำรงตำแหน่งผู้ดำรงรักษาเสถียรภาพทางอาหารนั้นมิได้ถ่ายทอดออกมาในเชิง “อำนาจ” หรือ “การเสริมอำนาจ” ให้กับผู้หญิงเอเชียแม้แต่น้อย ความสัมพันธ์เชิงอำนาจด้านเพศสถานะที่เกิดจากการประกอบสร้าง

ทางสังคมวัฒนธรรมของเอเชียโดยรวมที่จัดเรียงตำแหน่งแหล่งที่ ตลอดจนจัดวางอำนาจของพวกเธอให้มีอยู่อย่างจำกัดและต่ำ น้อยกว่าผู้ชาย อีกทั้งการมอบหมายภาระหน้าที่และความรับผิดชอบในเชิงการเป็นผู้คุ้มครองดูแลและธำรงรักษาการอยู่ดีมีสุขของสมาชิกในครัวเรือนและชุมชนทำให้ผู้หญิงเอเชียในฐานะแม่และภรรยาซึ่งทำให้พวกเธอแบกรับภาระขั้นพื้นฐานที่ต้องยอมเสียสละตนเพื่อความสุขสมบูรณ์ของผู้อื่นโดยเฉพาะคนที่เธอต้องดูแลด้วยเหตุนี้จึงส่งผลให้พวกเธอเหล่านั้นจำเป็นต้องสูญเสีย “สิทธิของการเข้าถึงอาหาร” ไป

จึงพอสรุปเป็นเบื้องต้นได้ว่าวิกฤติการณ์ความไม่มั่นคงทางอาหารอันสืบเนื่องมาจากวิกฤติการณ์ข้าวของภูมิภาคเอเชียในปีค.ศ. 2008 นั้นกระทบต่อผู้หญิงเอเชียรุนแรงกว่าผู้ชาย ทั้งนี้เพราะพวกเธอถูกจำกัดและลดรอนสิทธิการเข้าถึงอาหาร ข้าวอย่างชัดเจน จากผลของการประกอบสร้างทางสังคมและวัฒนธรรมที่ผลักดันให้พวกเธอเป็นผู้เสียสละ (ตนเอง) เพื่อประโยชน์สุขแห่งครอบครัวและสังคมโดยรวมประการหนึ่งและการถูกกีดกันจากการเข้าถึงอาหาร ข้าวโดยจากสถานะทางเพศที่ต่ำกว่าในสังคมซึ่งเป็นผลที่สืบเนื่องมาจากการประกอบสร้างทางสังคมวัฒนธรรมที่ไม่เท่าเทียมระหว่างเพศหญิงและชาย ในที่สุดได้ทำให้ประสบการณ์ของผู้หญิงเอเชียที่ตกอยู่ภายใต้วิกฤติการณ์ข้าวนั้นแตกต่างจากผู้ชายและยังได้ส่งผลกระทบอย่างรุนแรงต่อความสุขสมบูรณ์ของชีวิตของพวกเธอเหล่านั้น จนในหลาย ๆ ครั้งอาจรุนแรงถึงขั้นเสียชีวิตเพราะความอดอยากหิวโหย

ยิ่งไปกว่านั้นหากเมื่อพิจารณาถึงบทบาทหน้าที่หลักของผู้หญิงเอเชียที่ไม่เพียงแต่เป็นผู้ดูแลและผู้ธำรงไว้ซึ่งความสุขสมบูรณ์ของสมาชิกในครอบครัวและชุมชนแต่ยังรวมถึงการเป็น “ตัวกลาง” (Nexus) ที่เชื่อมสมาชิกในครอบครัวและชุมชนต่าง ๆ เข้าด้วยกัน ภาวะวิกฤติการณ์อาหารที่เกิดขึ้นในภูมิภาคเอเชียในปี ค. ศ. 2008 จึงได้ทำลายสถานภาพการเป็น

ตัวกลางเชื่อมโยงสมาชิกในครัวเรือนและชุมชนต่าง ๆ ตลอดจนการเกี่ยวเนื่องกัน
ในระบบเครือข่ายทำให้สูญเสียลงไปในที่สุด ดังคำกล่าวของ Megan Vaughan
นักวิชาการสตรีนิยมกล่าววิเคราะห์ไว้ในการศึกษา *The Story of African
Famine: Hunger, Gender and Politics in Malawi* (1987) ไว้ว่า “การที่
อาหารยิ่งขาดแคลนหน่วยของการบริโภคก็จะยิ่งเล็กลง” ซึ่งแสดงให้เห็นว่า
สภาวะวิกฤติการณ์ทางอาหารนั้นจะส่งผลกระทบต่อการล่มสลายของระบบ
เครือข่ายและการเกี่ยวเนื่องกันของคนในชุมชน หากเมื่อใดก็ตามที่ผลประโยชน์
อันสืบเนื่องมาจากการอยู่ร่วมกันเป็นวงศาความยุติธรรมสิ้นสุดลงเมื่อนั้นผู้หญิง
(ในฐานะ-ภรรยา) ผู้ผลิตและธำรงไว้ซึ่งความมั่นคงทางอาหารก็จะต้องอาศัย
ฟุ้งฟิงสามีหรือพี่-น้องชายของพวกเขาเพิ่มขึ้นจนถึงขั้นว่าพวกเขาอาจต้อง
สูญเสียความสามารถในการปฏิบัติกระทำ และอำนาจการตัดสินใจของพวกเขา
เธอลงให้กับ “ผู้ชายในชีวิตของพวกเขา” ลงอย่างสิ้นเชิงตลอดไป (Megan
Vaughan 1987, น. 124)

การสูญเสียความสามารถในการปฏิบัติกระทำและการตัดสินใจของ
ผู้หญิงเอเชียในกรณีวิกฤติการณ์ข้าวในปี ค.ศ. 2008 นั้นส่งผลอย่างชัดเจน
ต่อการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างผู้หญิง ผู้ชายในภูมิภาค
เอเชียที่ยากต่อการแก้ไข นับตั้งแต่จากเดิมที่การประกอบสร้างเชิงวัฒนธรรม
ด้านเพศสถานะที่ไม่เท่าเทียมระหว่างหญิง - ชายได้ก่อให้เกิดการลดรอน
สิทธิการเข้าถึงทรัพยากรข้าว อาหารของกลุ่มผู้หญิงในกรณีวิกฤติการณ์มา
จวบจนถึงการตอกย้ำซ้ำถึงความไม่เท่าเทียมทางอำนาจของทั้งสองเพศ
ที่ยากที่จะแก้ไขและเยียวยา Bina Agarwal นักวิชาการสตรีนิยมสาย
การพัฒนาการวิเคราะห์ไว้อย่างน่าสนใจใน *Food Crisis and Gender Inequality*
(2011) กรณีเพศสถานะและวิกฤติการณ์ทางอาหารในภูมิภาคเอเชียว่า การ
สูญเสียความสามารถในการปฏิบัติกระทำของผู้หญิงและความไม่เท่าเทียม
ทางอำนาจระหว่างเพศนั้นไม่เพียงส่งผลกระทบต่อบุคคลในเชิงปัจเจกเท่านั้น

แต่ยังเป็นการทำลายกลไกความมั่นคงและเสถียรภาพของสังคมลงมาทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นระบบการจัดสรรทรัพยากรทางสังคมร่วมกัน ระบบเกื้อกูลกันทางสังคม ระบบเครือญาติ และ ความมีไมตรีจิตต่อกันของคนในสังคม จนอาจกล่าวได้ว่าวิกฤติการณ์ข้าวแห่งภูมิภาคเอเชียในปี ค.ศ. 2008 ได้สะท้อนการสูญเสียความสามารถในการปฏิบัติกระทำของปัจเจกหรือในที่นี้หากกล่าวให้ชัดเจนคือการสูญเสียความสามารถในการปฏิบัติกระทำของผู้หญิงเอเชียและการล่มสลายของกลไกทางสังคมทั้งหมด

สรุป

ด้วยเหตุนี้ผู้หญิงเอเชียและความสัมพันธ์เชิงอำนาจด้านเพศสถานะระหว่างเพศจึงถือเป็น หัวใจ ของการเปลี่ยนแปลงและหรือการแก้ไขวิกฤติการณ์ความไม่มั่นคงทางอาหาร ข้าวในภูมิภาคเอเชีย การเปิดโอกาสให้ผู้หญิงได้มีโอกาสเข้าร่วมในกระบวนการตัดสินใจและนโยบายไม่ว่าจะเป็นระดับภูมิภาคหรือระดับนานาชาติและไม่ว่าจะเป็นในการผลิต การจำหน่ายจ่ายแจกและการบริหารจัดการข้าว นั่นถือเป็นจุดเริ่มสำคัญต่อกระบวนการจัดการแก้ไขวิกฤติการณ์ความไม่มั่นคงทางอาหารของชุมชนและสังคมโลก ทั้งนี้ความเชื่อมโยงเชิงสัญลักษณ์และในเชิงปฏิบัติของผู้หญิงเอเชียและข้าวจะต้องถูกแปรเปลี่ยนและเสริมทัพให้เป็น พลังอำนาจ ในการมีส่วนร่วมทั้งด้านการตัดสินใจและในเชิงนโยบายไม่ว่าจะเป็นการผลิต การจำหน่ายจ่ายแจก และการธำรงรักษาความสุขสมบูรณ์ของสมาชิกในครัวเรือนและชุมชนเสียงของผู้หญิงเอเชียที่เคยเงียบและแอบซ่อนเร้นภายใต้ความไม่เท่าเทียมเชิงอำนาจระหว่างผู้หญิง-ผู้ชายในบริบทสังคมชายเป็นใหญ่แบบเอเชีย จึงสมควรถูกปลุกขึ้นมามีส่วนร่วมในการสะท้อนผลกระทบที่แตกต่างที่เกิดขึ้นกับกลุ่มคนกลุ่มต่าง ๆ จากวิกฤติการณ์ข้าวโดยเฉพาะผลกระทบที่เกิดขึ้นกับผู้หญิงที่มีบทบาทสำคัญใน “การให้ชีวิต” และ “การรักษาระบบเครือญาติ” หรือ

“การรื้อระบบเครือข่ายทางสังคม” ไว้ ฟังต้องนำมาพิจารณาเสมอว่าเมื่อใดก็ตามที่ ผู้หญิงซึ่งเป็นกุญแจสำคัญในการดำรงรักษาความมั่นคงทางอาหารนั้นถูกลดทอนเรื่อง “สิทธิของการเข้าถึงทรัพยากรอาหาร” ไม่ว่าจะในเชิงการบังคับโดยตรงจากการไร้อำนาจและความสามารถในการปฏิบัติกระทำหรือจากการบังคับโดยทางอ้อมจากบทบาทและหน้าที่ของผู้เป็นแม่และภรรยา ผู้เสียสละความสุขสมบูรณ์ต่อคนในครอบครัวและความดูแลของพวกเธอเมื่อนั้นเสถียรภาพและความมั่นคงทางอาหารจะถูกทำลายลงในทันทีเช่นกัน

เอกสารอ้างอิง

- Agarwal, B. (1992). *Gender relations and food security: coping with seasonality, drought and famine in South Asia*. In Beneria and Feldman (Eds.), *Unequal Burden: Economic Crises, Persistent Poverty and Women's 's Work* (pp.181-218), Oxford and Boulder, Colorado: Westview Press.
- Agarwal, B. (2011). *Food Crises and Gender Inequality*. Delhi: UNDP.
- Beneria, L. and S. Feldman (Eds). (1992). *Unequal Burden: Economic Crises, Persistent Poverty and Women's 's Work*, Oxford and Boulder, Colorado: Westview Press.
- Brown, R.L. (2007). *The Role of Food, Agriculture, Forestry and Fisheries in Human Nutrition-Women and Food Security: Roles, Constraints, and Missed Opportunities*. Washington. D.C.: World Bank.
- Diamond, M. (2011). *Ethnic Minorities and Food Security in Northern Thailand*. Brattleboro: SIT Graduate Institute Press.
- Harris-White B. (1998). *Female and male grain marketing systems: analytical and policy issues for West Africa and India*. In Jackson and Pearson (Eds.), *Feminist Visions of Development: Gender, Analysis and Policy* (pp.110-137) New York: Routledge.

- Holmes, R., Jones, N., & Marsden, H. (2009). *Gender Vulnerabilities, Food Price Shocks and Social Protection Responses*. Sydney: Ausaid and Overseas Development Institute.
- Knecht, P. (2007). *Rice Representations and Reality. Narratives and Rituals in Asian Folk Religion and Culture*, 66 (1), 5-25. Latham, A.J.H. (1998). *Rice: The Primary Commodity*. New York: Routledge.
- Latham, M.C. Cambell, eds. (1998). *Food as a Weapon of War or for Political Purposes*. WAHNAR Bulletin, No. 7 (Sept.)
- Mahendra Dev, S. (2011). *Rising Food Crisis and Financial Crisis in India: Impact on Women and Children and Ways of Tackling the Problem*. Mumbai: Indira Gandhi Institute of Development Research.
- Saradmoni, K. (1987). *Labour, Land and Rice Production: Women's Involvement in Three States*. *Economic and Political Weekly*, 22(17), WS2-WS6.
- Sekhar, C. S. C. (2008). *World Rice Crisis: Issues and Options*. *Economic and Political Weekly*. 43(1), 13-17.
- Sen, A. (1981). *Poverty and Famines: An Essay in Entitlement and Deprivation*, Oxford: Clarendon Press.
- Sen, A. (1991). *War and Famines: On Divisions and Incentives*, Development Economics Research Programme DEP/33, STICERD, London School of Economics.
- Slayton, T. (2009). *Rice Crisis Forensics: How Asian Governments Carelessly Set the World Rice Market on Fire*. Washington D.C.: Center for Global Development.
- Sparkes, S. (2007). *Food offerings, kinship and merit among the Isan of northeast Thailand*. In Janowski, M. and Kerlogue, F. (Eds) *Kinship and Food in Southeast Asia* (pp. 223-241). Copenhagen: NIAS Press.

- Ohnuki-Tierney, E (1995). *Structure, Event and Historical Metaphor: Rice and Identities in Japanese History. The Journal of the Royal Anthropological Institute*, 2(1). 227-253.
- Quisumbing, A., Meinzen-Dick, R., & Bassett, L. (2008). *Helping Women Respond to the Global Food Price Crisis*. Policy Brief 7, IFPRI, Washington, DC: International Food Policy Research Institute.
- The World Bank. (2008). *Global Food Crisis Response Program: Quick Responses to Facilitate Longer-Term Solutions*. <http://www.worldbank.org/en/results/2013/04/11/global-food-crisis-response-program-results-profile>
- Vaughan, M. (1987). *The Story of an African Famine: Hunger, Gender and Politics in Malawi*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Weerahewa, J. and Rajmohan K. (2009). *Policy responses to the rice crisis: Past practices and recommendations for South Asia*. Brief No. 21. Deli: United Nations ESCAP.
- Weisfeld-Adams, E. (2008). *Factsheet: Women Farmers and Food Security*. The Huger Project: New York: The Huger Project.
- Yvonne, H. (2011). *Recipes for Food Insecurity: Women's Stories from Saskatchewan*. Winnipeg: The Centre for Excellence for Women's Health.
- Yvonne Hanson. (2011). *Recipes for Food Insecurity: Women's Stories from Saskatchewan: centers of excellence for women's health*. Canada: The Prairie Women's Health Centre of Excellence.

สื่ออิเล็กทรอนิกส์

- Asianrice.org. Rice: The Grains that Shapes Cultures, Traditions and Cultures from website <http://www.asianrice.org.p7953.typo3server.info/uploads/media/ricecult.pdf>
- Brown, L R. (2001). *Women and Food Security: Roles, Constraints, and Missed Opportunities*. World Bank, Washington, DC, US. from website <http://www.worldbank.org/gender/prr>

- Cavero, T. (2008). World must Learn Lessons from Food Price Crisis. Senior Policy Researcher, Oxfam. Published: 16 October 2008. from website <http://www.oxfam.org/en/pressroom/pressrelease/2008-10-16/world-must-learn-lessons-food-price-crisis>
- Goddess Lakshmi and Cultural Traditions of Rice: Implications for Status of Women (2011). Mainstream, 1. from website <http://www.mainstreamweekly.net/article3202.html>
- Helmets, K. (2008). Poorer Women in SE Asia Struggling to Cope with Rising Food Prices. from website <http://www.indochinaresearch.com/Vietnam>
- Irinnews.org, (2008). PHILIPPINES: Rice crisis increasing poverty, puts MDG target out of reach. from website <http://www.irinnews.org/Report/78632/PHILIPPINES-Rice-crisis-increasing-poverty-puts-MDG-target-out-of-reach>
- Karl, M. (2009). Inseparable: The Crucial Role of Women in Food Security. from website http://www.isiswomen.org/...1/1wia09_00aFeatures_Karl.pdf.
- Quisumbing A. et al (2008). Helping Women Respond to the Global Food Price Crisis. from website <http://www.ifpri.org/pubs/bp/bp007.asp>
- Ratcliffe, H (2012). A Global Voice for Women. February Monthly Focus File
- Spivack, J. (2007-2008). Food Crisis: Causes, Responses, and Lessons Learned. from website <http://blogs.worldwatch.org/nourishingtheplanet/2007-2008-food-crisis-causes-responses-and-lessons-learned/>
- The 2008 rice crisis – shock and new challenges. from website <http://www.oecd.org/swac/publications/48356981.pdf>
- Weerahewa, Jeevika and Rajmohan, Karthiyayini. (2009). “Policy Responses to the Rice Crisis: Past Practices and Recommendations for South Asia” ARTNeT Policy Brief. ESCAP, No. 21, July 2009.
- Women Thrive Worldwide. (2008). The Effect of the Food Crisis on Women and Their Families. from website <http://www.globalpolicy.org/component/content/article/217/46209.html>